

بررسی تطبیقی ساختار و کارکرد دانشگاه پیام نور با پنج دانشگاه باز جهان

*رضا نجاری^۱، جواد معدنی^۲

۱. دانشیار مدیریت دولتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۲. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: (۱۳۹۷/۳/۲۹) تاریخ پذیرش: (۱۳۹۷/۱۱/۲۹)

A Comparative Study of the Structure and Function of Payam Noor University with Five Open Universities in the World

*Reza Najjari¹, Javad Madani²

1. Associate Professor of public Administration of Payame Noor University, Tehran, Iran.

2. Ph. D Candidate of public Administration of Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Received: (19/Jun/2018)

Accepted: (18/Feb/2019)

Abstract

This research aims to provide a comparative study on the structure and functioning of Payame Noor University with open universities abroad and to know about similarities and differentiate them in order to design the optimal structure in the future. The research method of this study is a comparative study method that has been studied by the Payam Noor University and five open universities in the world (England, Canada, Malaysia, China and Indonesia) based on components and indicators of structure and operation. All universities studied use open and distance education. The Open University of China, due to its high population, has the largest number of students, and equally has the largest number of staff and faculty. In this comparison, the UK University ranked 313 in the world's best position, and then the Payame Noor University of Iran ranked second in the study. In terms of the structure of Payam Noor University, it has a hybrid structure. But other open universities studied more than two-part structure. Payam Noor University, with a high degree of recognition, has relative concentration and complexity compared with five open universities. All universities have more organizational agility than Payam Noor University, given the number of centers, faculty and staff, staff ratios, and levels of hierarchy. Therefore, it is suggested that the design of a desirable structure be tailored to the needs of the university in line with its mission and objectives and tasks.

Keywords

Open University and Remote, Comparative Study, Payame Noor University, Open University of the United Kingdom, Open University of Canada, Open University of Malaysia, Open University of China and Open University of Indonesia, Organizational Structure, Organizational Function.

چکیده

این پژوهش به بررسی تطبیقی ساختار و کارکرد دانشگاه پیام نور با دانشگاه‌های باز خارج کشور و آگاهی از نقاط تشابه و افتراق آن‌ها برای طراحی ساختار مطلوب در آینده، برخی اطلاعات لازم فراهم شود. روش تحقیق طرح حاضر، روش مطالعه تطبیقی است که به بررسی و تحلیل دانشگاه پیام نور و پنج دانشگاه باز جهان (انگلیس، کانادا، مالزی، چین و اندونزی) براساس مؤلفه‌ها و شاخص‌های ساختار و کارکرد پرداخته است که کلیه دانشگاه‌های مورد مطالعه از روش آموزش باز و از راه دور استفاده می‌کنند. دانشگاه باز چین به دلیل جمعیت بالا، بیشترین تعداد دانشجو را به خود اختصاص داده است و به همان نسبت بیشترین تعداد کارمند و هیئت‌علمی را دراراست. در این مقایسه دانشگاه انگلیس با رتبه ۳۱۳ بهترین جایگاه را در رتبه جهانی دارد و سپس دانشگاه پیام نور ایران در مقام دوم این مطالعه قرار گرفته است. از نظر نوع ساختار دانشگاه پیام نور، ساختار ترکیبی دارد. ولی دیگر دانشگاه‌های باز مورد مطالعه بیشتر ساختار چندبخشی (دوبخشی) دارند. دانشگاه پیام نور در مقایسه با پنج دانشگاه باز خارجی دارای رسمیت بالا، تمرکز نسبی و پیچیدگی بیشتری است. همه دانشگاه‌ها با توجه به تعداد مراکز، استادان و کارکنان و نسبت‌های پرسنلی و سطوح سلسله‌مراتب از چابکی سازمانی بیشتری نسبت به دانشگاه پیام نور برخوردارند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود به طراحی ساختار مطلوب و متناسب با نیاز دانشگاه در راستای مأموریت و اهداف و وظایف محوله پرداخته شود.

واژه‌های کلیدی

دانشگاه باز و از راه دور، مطالعه تطبیقی، دانشگاه پیام نور، دانشگاه باز انگلیس، دانشگاه باز کانادا، دانشگاه باز مالزی، دانشگاه باز چین و دانشگاه باز اندونزی، ساختار سازمانی، کارکرد سازمانی.

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی با عنوان «بررسی تحلیلی و تطبیقی ساختار و کارکردهای دانشگاه پیام نور با دانشگاه‌های پهنه‌گستر ایران و پنج دانشگاه باز جهان» است که در پژوهشکده آموزش باز و از راه دور دانشگاه پیام نور به انجام رسیده است.

*Corresponding Author: reza najjari

E-mail: najjari_1344@yahoo.com

نویسنده مسئول: رضا نجاری

مقدمه

طی دهه‌های گذشته، تقاضای اجتماعی برای آموزش عالی روند روبه رشدی داشته است که این در نتیجه افزایش ثبت نام‌ها علی‌رغم ظرفیت ناکافی مالی بوده است (سانیل و مارتین، ۲۰۰۶). دانشگاه‌ها به‌عنوان زیر نظام آموزش عالی در فرایند توسعه کشور و به‌عنوان مراکزی که به تربیت و آماده‌سازی نیروی انسانی کارآمد، شایسته و دارای مهارت، به‌منظور پاسخگویی به نیازهای اساسی جامعه در زمینه‌های مختلف می‌پردازد که نقش حیاتی و کلیدی را بر عهده دارند؛ (مارتین و استالا، ۲۰۰۷). ساختار و کارکرد دانشگاه‌ها ضرورت دارد مطابق با تغییرات عمده جهانی، مورد بازبینی و اصلاح قرار گیرند. به‌منظور چنین تحولی، نیازمند بررسی تطبیقی (مقایسه‌ای) دیگر دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی هستیم. از همین رو، در این پژوهش برآنیم تا با بررسی تطبیقی ساختار و کارکرد دانشگاه پیام نور با پنج دانشگاه باز جهان، این مهم را عملی نماییم.

پیشینه پژوهش

ساختار و کارکرد در سازمان

ساختار سازمانی: ساختار سازمان مجموعه راه‌هایی است که طی آن فعالیت‌های سازمان به وظیفه‌های شناخته شده تقسیم و میان این وظیفه‌ها هماهنگی ایجاد می‌شود. موضوع ساختار سازمانی از سال ۱۹۷۰ مورد توجه سازمان‌ها و محقق قرار گرفت، این مطالعات منجر به تغییرات وسیع در جایگزینی ساختارهای سنتی، متمرکز و غیرفعال با ساختارهای سازمانی پویا، فعال، مشارکتی و خود مدیریتی شد (میهم و همکاران، ۲۰۱۰). ساختار سازمانی نشان‌دهنده سطوحی است که در سلسله‌مراتب اداری وجود دارد و نیز حیطه کنترل مدیران یا سرپرستان را مشخص می‌کند (شوقی، ۱۳۹۲).

ساختار هر سازمان تعیین‌کننده میزان توان آن در پاسخگویی به چالش‌های محیطی است و فراگردهای عملی ساختن راهبردها و تحقق اهداف سازمان را تقویت می‌کند و شیوه‌های انجام کار و نحوه گزارش‌گیری و گزارش‌دهی و مجاری ارتباطات را مشخص می‌کند و کارکنان سازمان را با منصب‌های موجود در آن پیوند می‌دهد (رضاییان، ۱۳۹۲).

به‌طور کلی هدف از ساختار سازمانی هماهنگی نیروی انسانی و منابع موجود در جهت افزایش کارایی و اثربخشی سازمان است. در واقع، ساختار فرایندی است که نقش مهمی در کسب هدف‌های

سازمان ایفا می‌کند. ساختار سازمان، کالبدی است که در آن حوزه‌های اساسی، مأموریت کلی، نظام ارتباطی و مرکز تصمیم‌گیری تعیین می‌شود (آنیک و همکاران، ۲۰۰۷).

ساختار سازمانی دارای ابعاد مختلفی است از میان متغیرها، سه بعد ساختاری از اهمیت بالاتری برخوردار است و به‌نوعی سایر متغیرها را نیز شامل می‌شود. این متغیرها عبارت‌اند از پیچیدگی، تمرکز و رسمیت. مقصود از ساختار سازمانی راه و شیوه‌ای است که فعالیت‌های سازمانی تقسیم، سازمان‌دهی و هماهنگی می‌شود (استونر و همکاران، ۱۹۹۵).

پیچیدگی: به میزان تفکیکی که در سازمان وجود دارد اشاره می‌کند. تفکیک افقی، میزان و اندازه‌ای را که بین واحدها است نشان می‌دهد. تفکیک عمودی به عمق و ارتفاع سلسله‌مراتب سازمانی نظر دارد. تفکیک از نظر جغرافیایی، به میزان پراکندگی واحدها و امکانات و نیروی انسانی از لحاظ جغرافیایی اشاره دارد (رایبیز، ۱۳۹۶).

مقصود از پیچیدگی، تعداد کارها یا سیستم‌های فرعی است که در درون یک سازمان انجام می‌شود یا وجود دارد (دفت، ۲۰۰۸). پیچیدگی ساختاری می‌تواند واکنشی به پیچیدگی تصور شده از محیط یا نتیجه تفکیک در هسته فنی است. پیچیدگی به هر دو نوع تفکیک یعنی تفکیک عمودی و افقی اشاره دارد (هچ، ۱۹۹۳).

رسمیت: رسمیت به میزان مشاغل سازمانی استاندارد شده است اشاره دارد (دفت، ۲۰۱۵). در واقع حدی که یک سازمان برای جهت‌دهی رفتار کارکنانش به قوانین، مقررات و رویه‌ها متکی است رسمیت دارد (مک اوپلی، ۲۰۱۴). رسمیت دارای دو بخش است: بخش اول میزان مکتوب شدن (ثبت) قوانین و آیین‌نامه‌ها و غیره در سازمان و بخش دوم به درجه‌ای که این قوانین و مقررات و دستورالعمل‌ها رعایت، اجرا و کنترل می‌گردد، اشاره دارد (مارچ و سایمون، ۲۰۰۹).

تمرکز: تمرکز به درجه انعطاف‌پذیری در تصمیم‌گیری و ارزیابی فعالیت‌ها به صورت متمرکز (فردیکسن، ۱۹۸۶) و به درجه متمرکز بودن تصمیم‌ها، در یک نقطه اشاره دارد (رایبیز، ۱۹۸۷).

تمرکز سازمانی وقتی است که مرکز ثقل تصمیم‌گیری در قسمت بالای سلسله‌مراتب سازمان قرار دارد. به‌عبارت‌دیگر، اکثر تصمیمات توسط رئیس و معاونان اتخاذ می‌گردد از طرف دیگر عدم تمرکز سازمانی وقتی است که هر عضو سازمان بتواند با توجه به میزان وظایف و مسئولیت‌ها، تصمیم لازم را اتخاذ کند. به‌طوری که ملاحظه می‌شود مبنای عدم تمرکز سازمانی تفویض اختیار است (صادق‌پور، ۱۳۹۳: ۳-۴).

ابعاد سازمان: ابعاد ساختاری سازمان بیان‌کننده ویژگی‌های درونی سازمان هستند. آن‌ها مبنایی به دست می‌دهند که می‌توان

بدین وسیله سازمان‌ها را اندازه‌گیری و با هم مقایسه کنند (جیباو، ۲۰۰۴)

ابعاد سازمانی به دو گروه کلی تقسیم می‌شوند که عبارت‌اند از: الف - ابعاد ساختاری ب - ابعاد محتوایی

همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌شود ابعاد ساختاری شامل پیچیدگی، رسمی بودن، تمرکز، تخصصی بودن، سلسله‌مراتب

اختیارات، حرفه‌ای بودن، وجود استاندارد و نسبت کارکنان بوده و ابعاد محتوایی سازمان دربرگیرنده اندازه، فناوری سازمانی، محیط، استراتژی و اهداف و فرهنگ است (دفت، ۲۰۱۲).

اکنون تعاریف هریک از ابعاد محتوایی و ساختاری در قالب جدول‌های زیر ارائه می‌شوند:

جدول ۱. تعاریف ابعاد محتوایی

نام متغیر	تعریف
اندازه	اندازه سازمان عبارت است از بزرگی آن که به صورت تعداد افراد یا کارکنان مشخص می‌شود. بزرگی را می‌توان با توجه به یک واحد خاص یک دایره یک بخش یا کل سازمان مشخص کرد. بنابراین، سازمان‌ها معمولاً اندازه‌شان براساس تعداد کارکنان آن تعریف می‌شود.
محیط	محیط شامل عواملی است که در خارج از مرز سازمان وجود دارند و بر آن تأثیر می‌گذارد
تکنولوژی سازمان	تکنولوژی سازمان عبارت است دانش و رویه‌های کاری که داده‌ها را به ستاده‌ها تبدیل می‌کند.
استراتژی و هدف	هدف‌ها بیانگر و نشانگر مقصود غایی و همیشگی سازمان می‌باشند. استراتژی عبارت است از یک برنامه عملی که به‌موجب آن شیوه تخصیص منابع و فعالیت‌های سازمان در رابطه با محیط و درراه نیل به هدف‌هایش تعیین می‌شود.
فرهنگ	فرهنگ یک سازمان نشان‌دهنده مجموعه‌ای از ارزش‌ها، باورها، هنجارها و تفاهم‌هایی است که سازمان در آن‌ها با کارکنان وجوه مشترک دارد. فرهنگ سازمان مطلب نانوشته‌ای است ولی با توجه به مسائل درونی سازمان قابل مشاهده خواهد بود (کیتینگ، ۲۰۰۰: ۱۳۱).

جدول ۲. تعاریف ابعاد ساختاری

نام متغیر	تعریف
سلسله‌مراتب اختیارات (زنجیره فرماندهی)	یک خط ناگسسته از اختیارات سازمانی که از هرم سازمانی به سمت پایین کشیده می‌شود و نشان‌دهنده این است که چه کسی به چه کسی گزارش دهد.
تمرکز	در سلسله‌مراتب اختیارات متمرکز بودن به آن سطح از اختیارات گفته می‌شود که قدرت تصمیم‌گیری دارند. هنگامی که تصمیم در سطح بالای سازمان گرفته شود آن سازمان متمرکز نامیده می‌شود. هنگامی که تصمیم‌گیری‌ها به سطح پایین‌تر از سازمان تفویض گردد می‌گویند که سازمان غیرمتمرکز است
پیچیدگی	میزان یا درجه‌ای است که کارها و فعالیت‌های سازمانی تقسیم یا از یکدیگر تفکیک می‌گردند هر قدر فعالیت‌های سازمان گسترده‌تر و دارای تقسیمات بیشتری باشد سازمان از پیچیدگی بیشتری برخوردار است. پیچیدگی می‌تواند به‌صورت افقی تعداد عناوین شغلی و دوایر، عمودی (تعداد سطوح سلسله‌مراتب سازمانی) و جغرافیایی (میزان پراکندگی جغرافیایی) است.
رسمی بودن	به میزان اسناد و مدارکی بازمی‌گردد که در سازمان وجود دارد. در این اسناد روش‌ها، شرح وظایف، مقررات و سیاست‌هایی را که سازمان باید اجرا کند درج می‌گردد. (مستندات سازمانی)
وجود استاندارد	حدی است که تغییر در وظایف با توجه به قوانین و مقررات قابل تحمل است. داشتن استاندارد به این اشاره دارد که کارهای مشابه به‌طور یکسان و همانند انجام می‌شوند.
تخصصی بودن	به میزان تقسیم وظایف و تخصصی شدن وظایف در سازمان بازمی‌گردد. بدین معنا که سازمان تا چه اندازه فعالیت‌های خود را به وظایف جداگانه و تخصصی تقسیم کرده است. وجود استاندارد: به معنی آن است که تا چه اندازه کارهای مشابه در واحدهای مختلف سازمان با روش یکسان و استاندارد انجام می‌شود.
حرفه‌ای بودن	بیانگر میزان تحصیلات و آموزش‌های ضروری برای احراز مشاغل سازمان است هر چه آموزش‌ها بیشتر باشد نشانگر حرفه‌ای بودن سازمان است.
نسبت کارکنان	بیانگر تعداد کارکنان یک گروه یا یک واحد نسبت به کل کارکنان سازمان است.

رفته است (بتیس^۱، ۲۰۰۵). آموزش از راه دور از نظر بعد زمانی به هم‌زمان و ناهم‌زمان تقسیم می‌شود (گریسون^۲، ۲۰۱۱).

اندیشه آموزش از راه دور به‌عنوان پدیده‌ای صنعتی و پیشرفته در سال ۱۹۶۷ از سوی اتو پیترز^۳ آلمانی مطرح شد او اعتقاد داشت که آموزش از راه دور آموزش صنعتی شده است^۴. او دو نوع آموزش را مطرح می‌کرد. اول آموزش سنتی شفاهی رودررو، با سخنرانی‌های شفاهی و ارتباط‌های شخصی که مبنای آموزش مرسوم است و دوم فرایند صنعتی شده، بر مبنای تولید انبوه است. از نظر او در آموزش از راه دور بحث صنعتی‌شدن و تقسیم کار مطرح است - یعنی بعضی از افراد راهنماهای مطالعه را می‌نویسند، دیگران آن را چاپ می‌کنند و برای دانشجویان ارسال می‌کنند. مراکز آموزشی را سرپرستی می‌کنند و عده‌ای نیز وظایف را اصلاح می‌کنند. او به تولید انبوه اعتقاد داشت. یعنی سخنرانی‌ها یا مجموعه‌ای از راهنماهای مطالعه می‌توانست بین هزاران نفر در طول نواحی جغرافیایی بسیار پراکنده توزیع شود.

تکامل تاریخی آموزش از راه دور و نسل‌های

آموزش باز و از راه دور

دانشگاه‌ها و مؤسسات نسل اول و دوم آموزش باز و از راه دور که به گفته‌مان جولیکا و رییدی^۵ امروزه از آن‌ها به‌عنوان مؤسسات سنتی آموزش باز و از راه دور سنتی یاد می‌شود، در رویکردهای آموزشی خود، محیط یاددهی - یادگیری را برای دانشجویان فراهم نمی‌سازند. در این‌گونه مؤسسات مسئولیت سامان‌دهی محیط یادگیری را دانشجویان شخصاً به عهده دارند.

در مؤسسات نسل سوم آموزش باز و از راه دور، محیط جدید یادگیری که بیشتر به صورت مجازی طراحی و آماده می‌شود، بسیار متفاوت است. رسانه‌های آموزشی اینترنتی، محیط‌های یادگیری مجزا و فردی مؤسسات قبلی آموزش باز و از راه دور را به محیط‌های ارتباط گروهی تبدیل می‌کنند. اکنون دو دهه است که رایانه به‌عنوان فناوری

کارکرد سازمان: منظور وظایف عامی است که برای تحقق اهداف سازمان به عهده سازمان گذاشته شده است. کارکردهای کلی یک نظام آموزش از راه دور عمدتاً عبارت‌اند از: ۱. فعالیت‌های آموزشی (ارائه دوره، شرکت در دوره‌ها) ۲. فعالیت‌های پژوهشی (اجرای پروژه‌های پژوهشی گروهی، پژوهش‌های آزاد، برگزاری کنفرانس‌ها، سمینارها) ۳. فعالیت‌های ستادی (پذیرش، ثبت‌نام، برنامه‌ریزی آموزشی).

آموزش باز و از راه دور

تاریخچه آموزش از راه دور در جهان

اسحاق پیتمن در سال ۱۸۴۰ م پیشنهاد تدریس دوره‌های کوتاه‌مدت از طریق مکاتبه‌ای را برای دانش‌آموزان در بریتانیای کبیر ارائه کرد. گوستاو اشمیت به‌عنوان پدر آموزش زبان در آلمان در سال ۱۸۵۰ شناخته می‌شود که آموزش زبان از طریق مکاتبه‌ای برای بزرگسالان به صورت خودآموز فراهم کرد. تاریخ نشان می‌دهد که دانشگاه لندن (۱۸۳۶)، دانشگاه شیکاگو (۱۸۹۲) و دانشگاه کوئینزلند (۱۹۱۱) اولین مؤسسات آموزشی بودند که آموزش عالی از راه دور را برقرار کردند

دانشگاه باز انگلیس را می‌توان اولین مؤسسه آموزش از راه دور در جهان نام برد. طرح شکل‌گیری این دانشگاه در ۱۹۶۳ ریخته شد؛ یعنی زمانی که به‌عنوان یک «دانشگاه مکاتبه‌ای» و «دانشگاه هوایی» طراحی شده بود. اما در ۱۹۶۹ میلادی که این دانشگاه دوران شکوفایی خود را آغاز کرد، از طرف کمیته طراحی نام دانشگاه باز^۱ را به آن اختصاص دادند (ضرغام، ۱۳۷۱).

تعریف آموزش از راه دور

آموزش از راه دور یکی از رویکردهای جدید آموزشی است که فناوری اطلاعات و ارتباطات با به‌کارگیری شبکه‌های ارتباطی چندرسانه‌ای مهم‌ترین نقش را در ایجاد و گسترش آن ایفا کرده است. آموزش از راه دور که از راه ارتباط الکترونیکی شکل می‌گیرد به‌عنوان امکانی حمایتی برای نظام آموزش عالی می‌تواند در گسترش جغرافیایی و زمانی آموزش مؤثر باشد. آموزش از راه دور امکاناتی فراهم کرده است که بعد زمانی و مکانی یادگیری از بین

1. Bates
2. Garrison
3. Otto Peters
4. Industrialized Education
5. Manjulika & Reddy

پرلمن^۱ می‌گوید: «ما امروز دارای فناوری هستیم که تقریباً هرکسی را که معلولیت شدیدی ندارد، قادر می‌سازد تا هر چیزی را در هر جا و هر زمانی در سطح «رتبه الف» بیاموزد (دریفوس، ۲۰۰۱)» پرلمن این موج جدید فناوری را ابر یادگیری^۲ می‌نامد که در آن هر فرد باید هم یادگیرنده باشد و هم یاد دهنده و این چالش را تنها با شبکه‌ی احاطه‌کننده کره زمین اذهان و دانش‌ها را پیوند می‌دهد، می‌توان اداره کرد. «ابر» در ابر یادگیری فقط به سرعت و چشم‌انداز فوق‌العاده فناوری جدید اطلاعاتی اشاره نمی‌کند، بلکه به پیوستگی بیش‌ازحد دانش، تجربه، رسانه‌ها و مغزها - چه انسانی و چه غیرانسانی - نیز اشاره می‌کند.

فناوری، سراسر دنیا را با ارتباطات تار عنکبوتی تودرتو و در هم بافته به هم وصل می‌کند این ارتباطات می‌تواند هم‌زمان یا ناهم‌زمان برقرار شود. شاگردان فقط از معلم خود نمی‌آموزند، بلکه با بحث با یکدیگر درباره‌ی مسائل، باورها و انتظارات خود نیز آموزش می‌بینند و فناوری امروز امکان یادگیری اجتماعی و گروهی را از طریق کنفرانس‌های رایانه‌ای فراهم می‌سازد. اغلب مردم به‌عنوان راهی برای حل مسائل، ساختن هویت خود و ساختن و پرداختن معانی، به صورت گروهی و مشترک هر روز در گفتگوهای اجتماعی شرکت می‌کنند (دوفن، ۱۳۸۳). ارتباط ناهم‌زمان معمولاً با استفاده از پست الکترونیکی، گروه‌های خبری و اتاق‌های مباحثه الکترونیکی^۳ انجام می‌گیرد و ارتباط‌های هم‌زمان با بهره‌گیری از ویدئو کنفرانس، کلاس‌های مجازی و اتاق‌های گپ‌زنی امکان‌پذیر می‌شود. بنابراین، فناوری نوین اطلاعات و ارتباطات^۴ می‌تواند تسهیلات لازم برای ایجاد ارتباط و تبادل اطلاعات میان دانشجویان و معلمان را در سامانه‌های آموزش باز و از راه دور فراهم آورد. تأکید بر رویکرد یاددهی - یادگیری دانشجو محور، تأکید بر یادگیری مبتنی بر فعالیت و پژوهش شخصی یادگیرنده و همچنین مبتنی بر نظریه ساختارگرایی^۵ است که در آن، دانشجویان باید یاد بگیرند که چگونه با استفاده از منابع اطلاعاتی متنوع و پراکنده، ساخت جدید یادگیری خود را

جدیدی که قرار است آموزش را تجدید حیات بخشد، توجه همگان را به خود جلب کرده است. رایانه‌ها در دهه ۱۹۸۰ به‌عنوان آموزگار، شاگرد، استاد راهنما پیشنهاد شدند، اما هیچ‌یک از این پیشنهادها تحقق نیافته است (دریفوس، ۲۰۰۱).

نسل چهارم توانسته است سه ویژگی عمده و اولیه شبکه یعنی: بازیابی حجم گسترده‌ای از اطلاعات محتوایی، ظرفیت تعاملی ارتباطات مبتنی بر رایانه و قدرت پردازشگرهای محلی را با هم تلفیق کند.

نسل پنجم نسل توانسته است «هوش مصنوعی» را به توانایی‌های شبکه اضافه کند و یا آن‌گونه که «برنوزلی»، طراح اصلی شبکه، می‌گوید نوعی اشتراک معنایی را به وجود آورده که «عوامل خودکار» انسانی و غیرانسانی را قادر خواهد کرد تا به جستجو و فرآوری اطلاعات در شبکه بپردازند

نسل ششم: آموزش از راه دور (یادگیری الکترونیکی نوع ۲ / یادگیری اجتماعی یا همراه)، از سال ۲۰۰۵ به بعد، موضوع مشارکت یادگیرندگان در آموزش و تولید محتوا، مورد توجه قرار گرفت. دانشگاه صنعتی گرامش در آلمان برای اولین بار از وب‌نوشت (وبلاگ) برای امور آموزشی استفاده کرد. در این نسل، فناوری‌های شبکه اجتماعی شامل ویکی و ویکی‌پدیا، زندگی دوم، وب‌نوشت و یادکست به‌شدت در آموزش الکترونیکی مورد استقبال قرار گرفته‌اند. از سال ۲۰۰۹، موضوع یادگیری به‌عنوان خدماتی در بستر رایانش ابری مورد توجه قرار گرفته است. با استفاده از رایانش ابری، ارائه خدمات آموزشی (محتوای آموزشی، مدیریت یادگیری، مدیریت محتوا) به صورت نامتمرکز، انعطاف‌پذیر، مقیاس‌پذیر و بنابه درخواست مخاطب، ارائه می‌شود (منتظر، ۱۳۹۱) در حال حاضر آخرین اظهارنظر این است که قدرت شبکه جهانی اطلاعات چنان رویکرد جدیدی به آموزش قرن بیست و یکم ارزانی خواهد داشت که هر دانشجو خواهد توانست در خانه بماند و آموزگاری بزرگ در سراسر جهان، او را تعلیم دهند. بسیاری از افراد صاحب‌نظر اعتقاد دارند که رشد اینترنت، مشکلات نظام آموزشی حاضر را حل خواهد کرد اگر فناوری جدید به نحوی درست به کار گرفته شود، هرکس در هرکجا که هست به آموزش درجه یک دسترسی خواهد داشت، به صورتی که بتواند به مهارت‌های لازم در زمینه فناوری اطلاعاتی مناسب دست یابد. لوئیس

1. Lewis Perelman
2. Hyperlearning
3. Electronic Discussion Room
4. Information and communication Technology
5. Constructivism

بنا کنند (ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۲).

مورالز^۱ (۲۰۱۰) در توصیف نقاط قوت فناوری‌های اینترنتی (محیط‌های یادگیری الکترونیکی و آموزش از راه دور) به سه مزیت عمده اشاره کرده است: معرفی جامعه مجازی به‌عنوان یک دنیای جدید در عرصه‌های علمی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، تسهیل و تسریع ارتباطات و اطلاعات و رفع مشکلات بعد مکانی و زمانی ارتباطات. به نظر سانتوز^۲ (۲۰۱۰) اگرچه فناوری‌های اینترنتی دنیای مجازی را از روی دنیای واقعی شبیه‌سازی کرده‌اند، ولی در انتقال ابعاد جهان واقعی ناموفق مانده‌اند.

روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق پژوهش حاضر، روش مطالعه تطبیقی است که با استفاده از منابع و مطالب موجود در زمینه دانشگاه‌های باز به بررسی و تحلیل موضوعات مربوطه از چند کشور دنیا پرداخته است.

روش تحقیق تطبیقی یا مقایسه‌ای یکی از مهم‌ترین و پرکاربردترین روش‌های پژوهش در حوزه مسائل کلان علوم اجتماعی است که با پرسش‌های بزرگ سروکار دارد و واحدهای مشاهده شده و تحلیل خود را از سطوح میانی و کلان انتخاب می‌کند، این حوزه به خصوص در روش تطبیقی که مبتنی بر جامعه‌شناسی تطبیقی و تاریخی از اهمیت بارزی برخوردار است فهم شباهت‌ها و تفاوت‌ها است (غفاری و ابراهیمی، ۱۳۸۹).

یافته‌های پژوهش

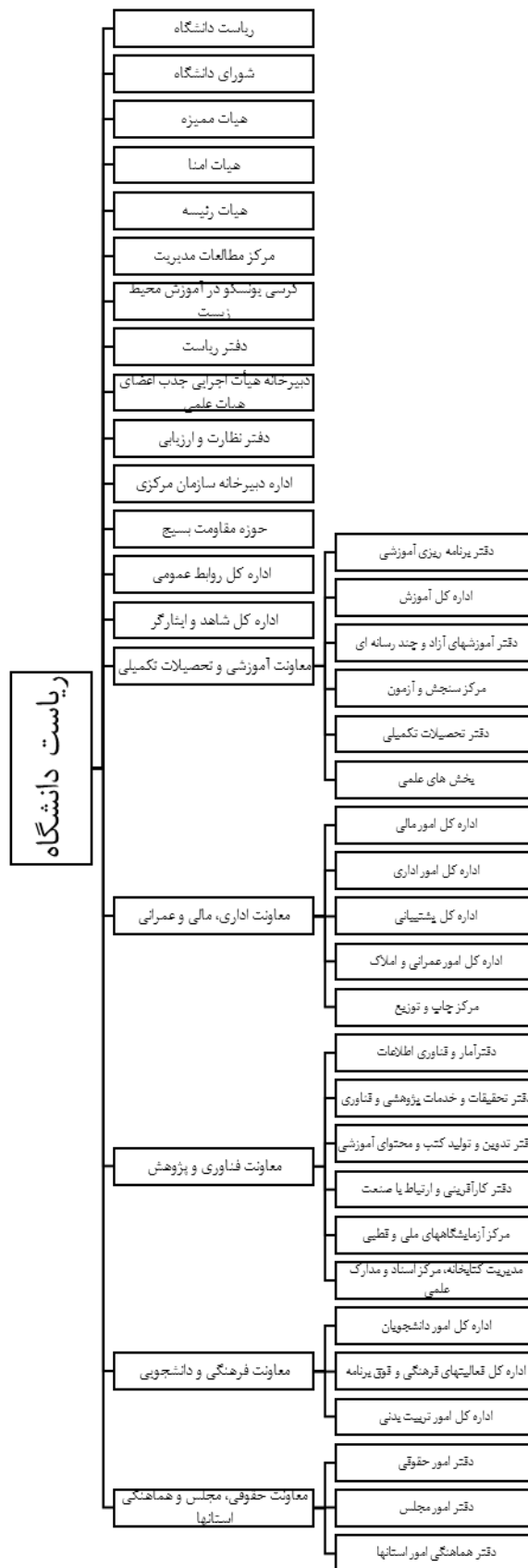
۱. دانشگاه پیام نور

دانشگاه پیام نور تنها دانشگاه موجود در جمهوری اسلامی ایران است که براساس نظام آموزش از راه دور (نظام آموزش باز) تأسیس شده است. از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۶ آموزش از راه دور در ایران وجود نداشت پس از انجام مطالعات و بررسی‌های اولیه، دانشگاه پیام نور در سال ۱۳۶۶ تأسیس شد. از اهداف ایجاد دانشگاه پیام نور می‌توان به این موارد اشاره کرد: ۱. ارتقای سطح علمی و فرهنگی جامعه ۲. فراهم کردن امکان ادامه تحصیل در همه نقاط کشور ۳. افزایش ظرفیت پذیرش دانشگاه‌ها با

استفاده از نیروها و امکانات بالقوه جامعه موجود در نظام سنتی ۴. تربیت بخشی از نیروهای متخصص جامعه. این دانشگاه، براساس روش آموزش از راه دور و نیمه‌حضوری بنا شد و دارای شیوه آموزشی ویژه‌ای است. آموزش نیمه‌حضوری، عبارت است از سازمان‌دهی فرایند یاددهی-یادگیری، به‌گونه‌ای که هر مرکز آموزشی در انتخاب و کاربرد راه‌کارهایی برای استفاده از یک یا چند نوع مواد آموزشی، رسانه و سایر وسیله‌های ارتباط جمعی توانا باشد. آموزش نیمه‌حضوری، نظام آموزشی است که با بهره‌گیری از فناوری آموزشی، استفاده از کتاب‌های درسی خودآموز و دانشجو محور در یادگیری، ضرورت حضور دانشجو در کلاس‌های درسی را کاهش می‌دهد. در واقع، در این نوع آموزش، می‌توان کلاس‌های تدریس را به کلاس‌های مرور درس و رفع اشکال گروهی تبدیل کرد (رستگار و همکاران، ۱۳۹۴). این دانشگاه دامنه وسیعی از رشته‌های مختلف را ارائه می‌دهد. مواد آموزشی مورد استفاده در این دانشگاه کتاب‌های خودآموز است، حضور در کلاس‌های درسی این دانشگاه جز برای دروس عملی و آزمایشگاهی الزامی نیست. مدارک تحصیلی این دانشگاه همانند مدارک تحصیلی سایر دانشگاه‌های دولتی، معتبر بوده و برای ادامه تحصیل در داخل و خارج از کشور از اعتبار لازم برخوردارند. مقاطع تحصیلی این دانشگاه عبارت‌اند از: کارشناسی (لیسانس)، کارشناسی ارشد (فوق لیسانس) و دکتری تخصصی^۳ (ظهور، ۱۳۷۱). در حال حاضر دانشکده‌های دانشگاه پیام نور شامل: دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشکده علوم پایه، دانشکده کشاورزی، دانشکده فنی و مهندسی، دانشکده هنر و رسانه و دانشکده هنر و معماری است. از آنجا که نمودارهای سازمانی برای هر دو موضوع ساختار و کارکردها مهم‌اند ذکر می‌شوند.

1. Morales
2. Santos

3. Ph.D

۲. دانشگاه باز (تربوکا) اندونزی

دانشگاه باز اندونزی در سال ۱۹۴۵ تأسیس شد. این دانشگاه از طریق آموزش از سیستم راه دور^۱ به گسترش دسترسی به آموزش عالی برای همه شهروندان اندونزی، از جمله کسانی که در جزایر دورافتاده سراسر کشور و همچنین در نقاط مختلف جهان زندگی می‌کنند، می‌پردازد. چشم‌انداز دانشگاه باز اندونزی این است که باید تا سال ۲۰۲۱ به یک موسسه عالی آموزشی از راه دور با کیفیت جهانی تبدیل شود و در تربیت فارغ‌التحصیلان و در توسعه نظریه‌ها و شیوه‌های آموزش عالی باز و از راه دور به رقابت بپردازد.

مأموریت اصلی دانشگاه: ۱. دسترسی به آموزش با کیفیتی بالاتر از سطح جهانی برای همه افراد از طریق آموزش عالی باز و از راه دور.

۲. برای انجام تحقیق و توسعه باز بیشتر و آموزش از راه دور است. ۳. استفاده و انتشار نتایج تحقیقات علمی و نهادی برای پاسخ به چالش‌ها و نیازهای توسعه ملی است. اهداف آموزشی: ۱. محدودیت زمانی برای اتمام تحصیل وجود ندارد، یعنی هیچ سیستم ترک تحصیلی وجود ندارد؛ ۲. محدودیت زمانی در فارغ‌التحصیلی از دبیرستان وجود ندارد، در نتیجه هیچ محدودیت سنی وجود ندارد؛ ۳. در تمام دوره‌ها در طول سال ثبت‌نام صورت می‌گیرد. ۴. انعطاف‌پذیری در مکان و زمان برای مطالعه مطابق با راحتی خود دانش‌آموز ۵. استفاده از وسایل یادگیری چندرسانه‌ای، از جمله وسایل آموزشی همراه مانند، صدا و نوار ویدیو^۲ رادیو و تلویزیون و همچنین دستورالعمل‌ها با کمک رایانه^۳ و مواد آموزشی مبتنی بر اینترنت است.

نوع آموزش که به دانش‌آموزان و دانشجویان ارائه می‌شود به این شرح است: ۱. آموزش رو در رو (حضور) ۲. آموزش از طریق نامه: دانش‌آموزان می‌توانند سؤالات را در مورد مطالب درس به ریاست برنامه آموزشی ارسال کنند. ۳. آموزش از طریق رادیو، تلویزیون و رسانه‌های جمعی: دانش‌آموزان می‌توانند این آموزش را از طریق برنامه‌های ملی موج رادیو دریافت کنند. آموزش در رادیو و تلویزیون پنج بار در هفته برگزار می‌شود دانشجویان

آموزش از طریق تلویزیون^۴ را می‌توانند در روزهای خاص گوش دهند ۴. آموزش از طریق اینترنت

استادان در دانشگاه باز اندونزی، خدمات پشتیبانی برای دانشجویان را ارائه می‌دهند. در این آموزش، فعالیت‌های آموزشی تحت هدایت استاد به سهولت انجام می‌شود.

آمار: ۷۰٪ از دانشجویان را زن‌ها و ۳۰٪ را مردان تشکیل می‌دهند. ۳۲٪ از دانشجویان دانشگاه کمتر از ۲۵ سال سن دارند. از دانشجویان فارغ‌التحصیل شده ۶۷٪ معلم شده‌اند و ۹٪ بیکار هستند. تعداد شرکت‌کنندگان حداقل ۲۵ دانشجویان در هر کلاس.

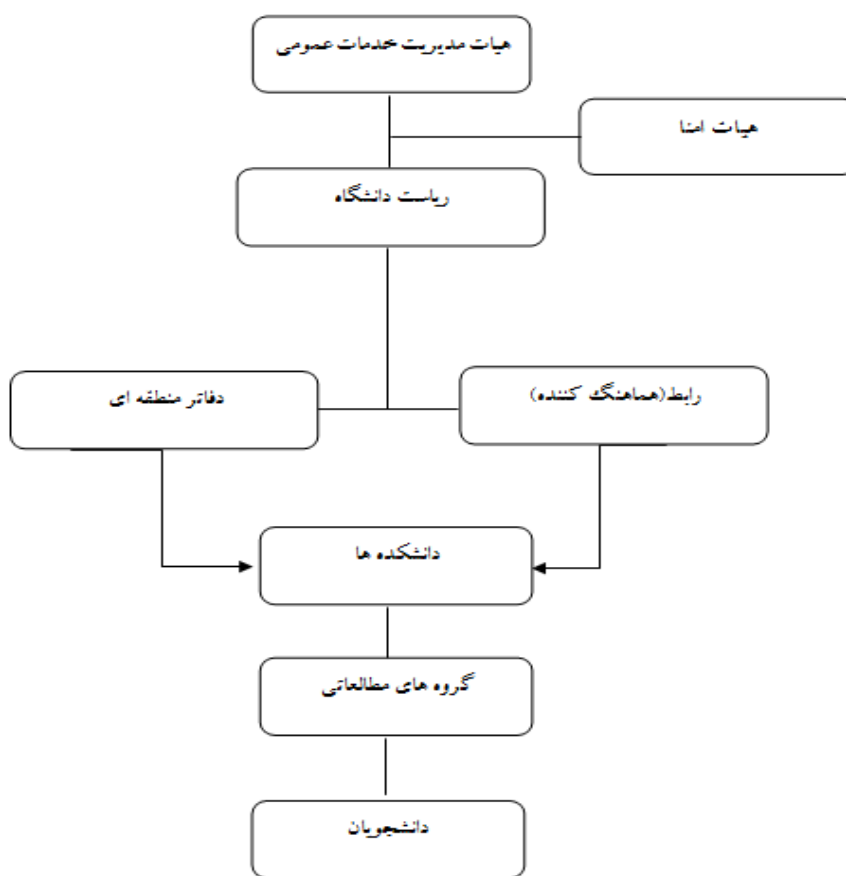
اداره امور: دانشگاه باز اندونزی بر مبنای قانون ۴۱ در سال ۱۹۸۴ تأسیس شد. یک واحد کار در جهت پیاده‌سازی اداره مدیریت مالی خدمات عمومی) در سال ۲۰۱۱ ایجاد شد. بر این اساس وزیر مالیه در مورد خدمات عمومی هیئت نظارت خواهد داشت. هیئت مذکور به منظور اجرای نظارت مدیریت بر یک واحد کار می‌تواند هیئت‌امنا را تشکیل دهد.

هیئت‌امنا دانشگاه اندونزی براساس قانون شماره ۱۷۲ متشکل از سه عضو است که در جهت اهداف عملیاتی هیئت نظارت هستند، رئیس دانشگاه در مورد ترکیب هیئت نظارت در دانشگاه آزاد به‌عنوان مدیریت آموزش عالی اظهارنظر خواهد کرد.

وظایف و تعهدات هیئت نظارت عبارت است از: ۱. به دنبال پیشرفت از اداره مدیریت مالی خدمات عمومی ۲. ارائه نظرات و توصیه به وزیر تحقیقات، فناوری و وزارت آموزش عالی مالیه در مورد طرح کسب‌وکار استراتژیک و طرح کسب‌وکار و بودجه پیشنهاد شده توسط افسر مدیریت اداره مدیریت مالی خدمات عمومی ۳. گزارش به وزیر تحقیقات، فناوری و آموزش عالی و وزیر مالیه در مورد کاهش عملکرد اداره مدیریت مالی خدمات عمومی و ارائه بازخور، پیشنهادها و نظرات در صورت‌های مالی و گزارش عملکرد به مدیریت اداره مدیریت مالی خدمات عمومی. اکنون نمودار سازمانی دانشگاه باز اندونزی ارائه می‌شود.

1. ODL
2. CD, CD-ROM
3. CAI

4. TVRI

نمودار ۲. نمودار سازمانی دانشگاه باز اندوژی

۳. دانشگاه باز مالزی

دانشگاه باز واواسان^۱، یکی از مهم‌ترین، مؤسسات خصوصی آموزش عالی مالزی است که در سال ۲۰۰۶ با هدف منحصر به فرد و در راستای مسئولیت اجتماعی و با تعهد به گسترش فرصت‌ها در آموزش عالی تأسیس شد و با هدف تعلیم در جهت افزایش سطح دانش و اعطا بورسیه تحصیلی بدون در نظر گرفتن پس‌زمینه‌های قومی یا اجتماعی و اقتصادی در میان همه مردم مالزی پرداخت. آموزش باز از راه دور^۲ برای افرادی که مشغول به کار هستند و رؤیای ادامه تحصیلی را در ذهن دارند ارائه می‌شود که بدون اخلاص در تعهدات حرفه‌ای و شخصی خود و با هزینه اندک بتوانند برنامه تحصیل خود را به صورت تمام‌وقت در دانشگاه ادامه دهند. دانشگاه ولواسان، دانشجویان را با افزایش دانش و مهارت برای انجام خدمات تخصصی در محیط کار رقابتی صنعت امروز آماده می‌کند.

در دانشگاه باز آموزش زبان انگلیسی در کلیه سطوح در دانشگاه و دوره پایه زبان انگلیسی را برای تقویت مهارت‌های اساسی و همچنین دوره‌های ارتباطات در محیط کار و مهارت‌های نوشتن برای تحصیلات دانشگاهی ارائه می‌شود. رویکرد آموزش باز از راه دور منحصر به فرد برای زبان آموزان بزرگسال که به دنبال افزایش مدارک عالی برای توسعه حرفه‌ای خود هستند ایده‌آل است. دانشگاه باز واواسان اولین و تنها دانشگاه خصوصی در پنانگ است که برنامه‌های تحصیل تمام‌وقت، در محیط ارائه می‌دهد استفاده از امکانات کتابخانه در دانشگاه، از جمله کتابخانه اینترنتی، اتصال به یک شبکه گسترده از اطلاعات و کامپیوتر در محل از مزایای این دانشگاه است.

ساختار سازمانی

معاونت رئیس اجرایی و آکادمی از دانشگاه است. در وظیفه معاونت باید این اطمینان حاصل شود که مفاد قانون اساسی دانشگاه و مقررات در آن نیز مشاهده شده است و به او قدرت لازم را بدین منظور اعطا شده است. معاونت باید، مشمول

1. Wawasan Open University(WOU)
2. Open Distance Learning (ODL)

حکمرانی و اداره امور

شورای حکام در رأس ساختار (حکمرانی) سازمانی واواسان قرار دارد و بدنه اجرایی مسئول تنظیم کلی دانشگاه است. کرسی‌ها و اعضای شورای حکام توسط هیئت‌مدیره آموزش مقدماتی واواسان، بخش تأمین بودجه دانشگاه منصوب می‌شود. شورای حکام شامل نمایندگانی از دولت و یا بخش دولتی، سازمان‌های مدنی و اجتماعی، بازرگانی و صنعت و جامعه دانشگاهی هستند. این نمایندگان مشاوره‌های ارزشمند و اطلاعات مفیدی در مورد نحوه اداره سازمان ارائه می‌کنند و بهترین خدمات را در پاسخ به نیازهای آموزشی جامعه و گسترش فرصت‌ها برای آموزش عالی ایفا می‌کنند.

از سوی دیگر، مجلس سنا از مقامات علمی دانشگاه هستند. نظارت و برنامه تحصیلی این دانشگاه، آموزش و پژوهش آن، رفتار آزمون و مدارک تحصیلی و دوره‌های مطالعه تحت نظر این مجلس است. نایب رئیس، به‌نوبه خود، از طریق مجلس سنا (در مورد مسائل علمی) و یک هیئت‌مدیره پشتیبانی می‌شود. هیئت‌مدیره مشورتی بین‌المللی، با فراهم کردن بهترین شیوه‌های بین‌المللی و آخرین تحولات در آموزش باز، از معاونت حمایت می‌کنند. اکنون نمودار سازمانی دانشگاه باز واواسان ارائه می‌شود.

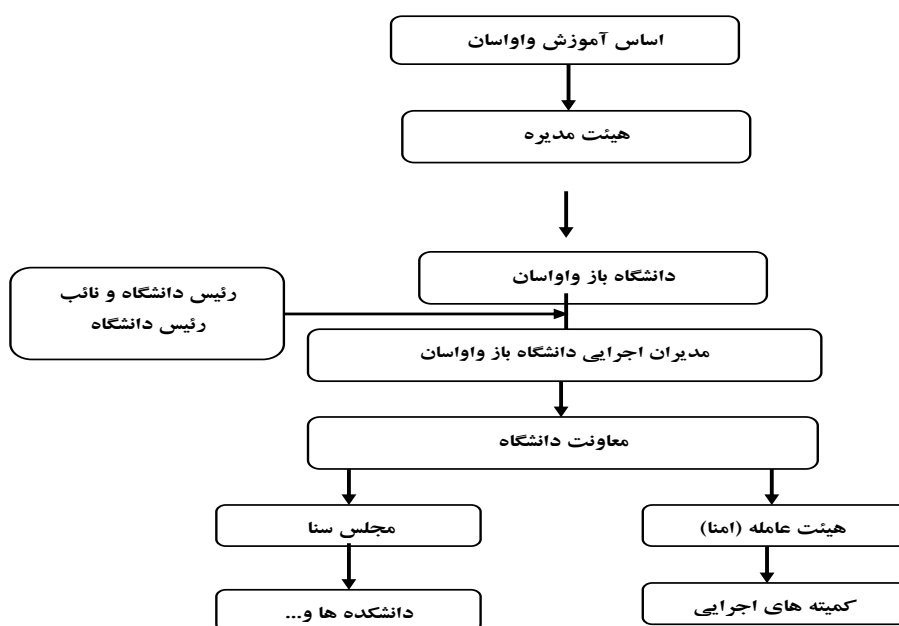
مقررات قانون اساسی، اعمال نظارت کلی در ترتیبات برای آموزش، پژوهش، امور مالی، مدیریت، رفاه و نظم و انضباط در دانشگاه است.

معاونت توسط نایب معاون (علمی) که مسئول آموزش از راه دور باز و دانشگاه‌های یادگیرنده حمایت می‌شود و مدیر ارشد عامل، مسئول پشتیبانی از عملیات از دانشگاه را بر عهده دارد. معاون (علمی)، به‌عنوان سرپرست مرکز تحصیلات تکمیلی، به هم‌رأی رؤسای چهار دانشکده کار خواهد کرد (دانشکده علوم انسانی و علوم اجتماعی، دانشکده بازرگانی و مدیریت، دانشکده علوم و فناوری و مدرسه آموزش و پرورش، زبان و ارتباطات) و مرکز توسعه حرفه‌ای و آموزش دائم، اداره خواهد کرد.

رؤسای آکادمی‌های مربوطه مسئول اعضای هیئت‌علمی خود خواهند بود. علاوه بر این، مدارس از طریق دیگر گروه‌های دانشگاهی و اداری پشتیبانی می‌شود.

سرپرست ارشد عامل در بخش‌های مختلف مسئول امور مالی، منابع انسانی، مدیریت دفتر منطقه‌ای، خدمات فناوری اطلاعات، بازاریابی، ارتباطات، خدمات عمومی و دولت، مرکز توسعه حرفه‌ای و آموزش تمام‌وقت است.

نقش و عملکرد مرکز توسعه حرفه‌ای و آموزش دائم توسط سرپرست ارشد عامل با همکاری چهار آکادمی اداره می‌شود. مرکز بر دو مؤلفه مهم آموزشی، توسعه تخصصی و آموزش دائم بزرگسالان تمرکز می‌کنند.

نمودار ۳. نمودار سازمانی دانشگاه باز واواسان مالزی

همچنین اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور کمک می‌کند. در طول ده سال آینده، دانشگاه باز چین به‌عنوان یک دانشگاه با سبک جدید در نظام آموزش عالی در چین است که همچون دیگر دانشگاه‌های باز در سطح جهانی، با ویژگی‌های سنتی چینی به ارتقای یادگیری جامعه کمک می‌کند.

مدل یادگیری: رسالت اصلی دانشگاه باز چین به تحقق یادگیری اختصاص داده شده است که در حال بررسی یک الگوی آموزش یادگیرنده محور و جدیدی است که در درجه اول بر یادگیری خود راهبر آنلاین تمرکز دارد که توسط آموزش از راه دور و آموزش رو در رو پشتیبانی می‌شود. و در درجه دوم از آنجا تقاضا محور بوده و در حال توسعه توانایی‌های دانشجویان در سراسر کشور است. دانشگاه باز چین در حال اصلاح محتوای آموزش و سیستم برنامه درسی، همکاری با صنایع و کسب‌وکار است. با بهبود روش تدریس، دانشگاه باز چین قادر به ارائه دوره‌های آنلاین باکیفیت بالا، یکپارچه‌سازی منابع چندرسانه‌ای، آموزش تعاملی، ارزیابی یادگیری است. تمامی ارتباطات به صورت هم‌زمان و از طریق یک سیستم ویدئو دوطرفه با سرعت و کیفیت بالا صورت می‌گیرد.

خدمات عمومی: دانشگاه باز چین یک دانشگاه عمومی با هدف خدمت به تمامی مردم جامعه است. این دانشگاه با ارائه خدمات عمومی مختلف، از جمله پشتیبانی آموزش از راه دور، آموزش‌های مرتبط، مشاوره به دانشگاه‌های عادی و مؤسسات آموزش اجتماعی، صنعتی و کسب‌وکار و جوامع شهری و روستایی طراحی شده است. علاوه بر موارد فوق‌الذکر، دیگر اهداف این دانشگاه عبارت‌اند از: طرح‌های ارتباطات آموزشی و پژوهشی، همکاری چند سطحی و گسترده با سازمان‌های بین‌المللی مرتبط، همکاری با دانشگاه‌ها و مؤسسات معتبر و همچنین آموزش زبان چینی به‌عنوان یک‌زبان خارجی از طریق موسسه کنفوسیوس که براساس فناوری آنلاین به ترویج فرهنگ چینی در سراسر جهان می‌پردازد.

سیستم دانشگاه باز چین و مکانیزم

دانشگاه باز چین، یک دانشگاه باز ملی است که هر دو مناطق شهری و روستایی براساس رادیو مرکزی چین و دانشگاه‌های رادیویی و تلویزیونی محلی پوشش داده است. این تلاش برای ایجاد تنوع، با کیفیت بالای ارائه خدمات آموزشی و فرصت یادگیری در دسترس برای همه است.

۴. دانشگاه باز چین

دانشگاه باز چین^۱ در سال ۱۹۷۹ در پکن تأسیس شد. نام قدیمی آن رادیو مرکزی و دانشگاه تلویزیونی چین بود که علت این نام‌گذاری ارائه یک سیستم آموزش عالی از طریق رادیو و تلویزیون بود. این دانشگاه به‌طور مستقیم تحت نظارت وزارت آموزش و پرورش که ریاست فعلی آن دکتر جی داکای، سان لوی، لی لینیسیو و یان بینگ در منصب معاونت و ژانگ هوی دبیر حزب دانشگاه است. در حال حاضر، بسیاری از دوره‌های رو در رو (حضور) و ترکیبی از آنلاین / آموزش از راه دور است که از طریق ۴۴ دانشگاه‌های رادیو و تلویزیون استانی، ۲۷۹ مدارس شعبه شهری و ۶۲۵ ایستگاه‌های منطقه‌ای / استانی عمل می‌کنند. استخدام نزدیک به ۸۵،۰۰۰ کارمند (از جمله ۵۲۶۰۰ کارکنان تمام‌وقت)، ۷۵ رشته‌های اصلی در نه رشته تخصصی از جمله علوم مهندسی، پزشکی، اقتصاد، مدیریت، ادبیات، حقوق، علوم کشاورزی و مدیریت آموزشی ارائه می‌دهد

سبک جدید دانشگاه^۲

دانشگاه باز چین یک دانشگاه جدید به سبک بدون دیوار، برای همه افراد جامعه است. آن را براساس رادیو مرکزی سابق چین و دانشگاه تلویزیونی ملی و دانشگاه‌های رادیویی و تلویزیونی محلی تأسیس کردند و با استفاده از فناوری اطلاعات مدرن برای حمایت از یک شبکه مدرسه تمام مناطق شهری و روستایی در چین را پوشش می‌دهد. در حال حاضر، ۳،۵۹۰،۰۰۰ دانشجویان ثبت‌نام شده که ۱،۰۵ میلیون دانشجویان در دوره کارشناسی و ۲،۵۴ میلیون نفر هستند. در میان آن‌ها، ۲۰۰،۰۰۰ دانشجویان روستایی، ۱۰۰،۰۰۰ پرسنل نظامی و ۶۰۰۰ دانشجویان معلول وجود دارد.

مأموریت تاریخی

فلسفه آموزشی دانشگاه باز چین از «خودشکوفایی، مسئولیت‌پذیری، کیفیت، تنوع و جهانی‌شدن» حمایت می‌کند. دانشگاه باز چین به‌سرعت در حال گسترش است در حالی که همچنان به توسعه کیفیت آموزشی و ارتقای تکنولوژی مدرن برای یادگیری مادام‌العمر می‌پردازد. این سیستم یادگیری مادام‌العمر به شکل‌گیری یک جامعه یادگیرنده کمک می‌کند و در خدمت نیازهای توسعه افراد و

1. Open University of China (OUC).
2. <http://en.ouchn.edu.cn/>

ساختار سازمانی: دانشگاه باز چین را می‌توان در ۴ لایه اصلی تقسیم‌بندی کرد (نمودار ۴).

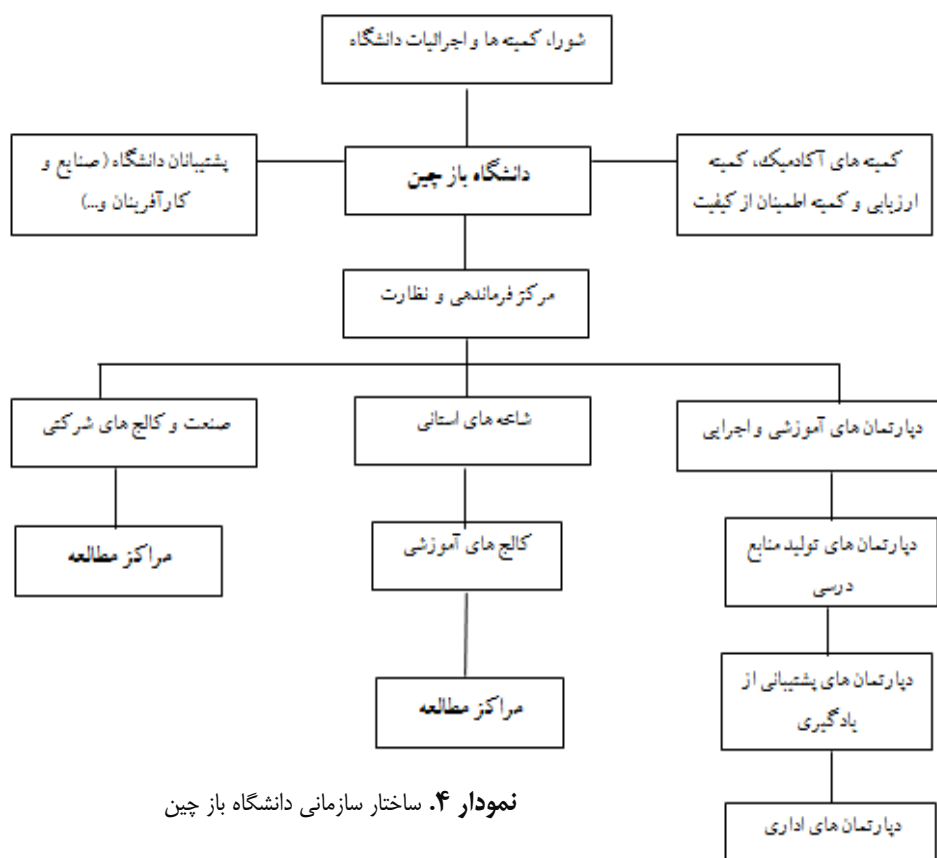
ستاد ووکسونگ: مقر ووکسونگ در پکن براساس شبکه ملی و زیر نظر مستقیم دولت اداره می‌شود. دفتر مرکزی شامل شورای دانشگاه، کمیته امور اداری، مشاوره، کمیته و تضمین کیفیت علمی، کمیته اساتید، معاونت پژوهشی و خدمات بخش‌های علمی و آموزشی است. این ستاد بزرگ، مسئولیت‌های مدیریتی و اجرایی این دانشگاه را به عهده دارد که از جمله وظایف مهم آن عبارت‌اند از: برنامه‌ریزی کلی دانشگاه باز چین، تدوین اصول، سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها، روش‌ها و استانداردهای کیفیت علمی؛ سازمان‌دهی گروه‌های آموزشی و پژوهش، همکاری بین‌المللی؛ ترویج و توسعه برنامه‌ها، دوره‌ها و منابع یادگیری؛ ارزیابی کیفیت تدریس و امور خدمات عمومی.

مکانیزم مدیریت (اداره) دانشگاه باز چین

دانشگاه باز چین، یک مدل مدیریت دوسطحی - سطح ستاد و مدیریت در سطح دانشکده - تصویب کرده است که مطابق با اصول «استراتژی واحد و یکپارچه، پلتفرم مشترک، اشتراک منابع، استقلال نسبی و ویژگی‌های متمایز» اداره می‌شود.

استراتژی واحد و یکپارچه

سیستم دانشگاه باز چین، از جمله دانشکده‌ها، کالج‌ها، مراکز پژوهش، صنعت و شرکت‌های بزرگ آن، به شیوه‌ای هماهنگ به‌وسیله ستاد ووکسونگ عمل می‌کنند. این ستاد به‌وسیله استراتژی واحد و یکپارچه، مأموریت، چشم‌انداز، برنامه‌های استراتژیک و استانداردهای کیفیت سایر زیرمجموعه‌ها را تدوین می‌نماید. به عبارتی کلی‌تر، این ستاد اسناد بالادستی این مجموعه‌ها را تنظیم و تدوین می‌کند.

نمودار ۴. ساختار سازمانی دانشگاه باز چین

پیشرفته و فناوری یادگیری پیشرفته، مشهور است. (سایت دانشگاه آتاباسکا).

طرح استراتژیک دانشگاه

دانشگاه پنج هدف استراتژیکی را برای تحقق چشم‌اندازش هدایت می‌کند: ۱. رهبری در کیفیت‌های آموزش از راه دور و باز ۲. اطمینان از پایداری و پرورش انطباق‌پذیری ۳. استخدام و جذب افراد بسیار عالی ۴. ترویج برتری در پژوهش ۵. ایجاد جوامع طرح دانشگاه استراتژیک توسط اعضای هیئت‌علمی بخش و دپارتمان اسناد برنامه‌ریزی که از اهداف واحدها را در رابطه با اهداف سازمانی شرح می‌دهد، پشتیبانی می‌شود. نتایج مربوط به اهداف استراتژیک و اهداف نظارت و گزارش سالانه با اطمینان حاصل می‌شود که پیشرفت را برای همه ذینفعان روشن کند.

دانشگاه

دانشگاه آتاباسکا در خدمت بیش از ۴۰۰۰۰ دانشجو است. دانشگاه آتاباسکا ارائه‌دهنده بیش از ۸۵۰ دوره‌های در بیش از ۵۵ در مقطع کارشناسی و برنامه‌های تحصیلات تکمیلی در طیف وسیعی از هنر، علم و رشته‌های حرفه‌ای است. بودجه عملیاتی دانشگاه آتاباسکا سالانه ۱۳۰ میلیون دلار است. استخدام بیش از ۱۳۵۰ هیئت‌علمی و کارکنان در چهار ناحیه: آلبرتا، کانادا، دانشگاه واقع در آتاباسکا، سنت آلبرت، ادمونتون و کلگری. دانشگاه آتاباسکا بیش از ۳۵۰ توافقنامه همکاری با دیگر مؤسسات آموزش عالی کانادایی و بین‌المللی دارد.

دانشجویان

دانشجویان دانشگاه از هر استان کانادا و قلمرو و ۸۷ کشور در سراسر جهان است. متوسط سن در مقطع کارشناسی ۲۹ سال؛ به‌طور متوسط سن دانشجوی کارشناسی ارشد، ۳۹ سال است. ۸۳ درصد در حالی درس می‌خوانند کار هم می‌کنند. ۶۷ درصد زن هستند. ۷۰ درصد از فارغ‌التحصیلان برای اولین بار در خانواده خود مدرک دانشگاهی کسب کرده‌اند. تجربه دانشگاه آتاباسکا نشان‌دهنده یک دانشگاه آموزشی دقیق، با کیفیت بالا برای زبان آموزان بزرگسال در سراسر جهان است. دانشگاه آتاباسکا برای کمک به دانشجویان در دستیابی به اهداف شغلی، در سطوح کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری رشته‌هایی را ارائه کرده است.

۵. دانشگاه باز کانادا

دانشگاه آتاباسکا، یک دانشگاه کانادایی متخصص در آموزش از راه دور آنلاین و یکی از چهار دانشگاه جامع، علمی و پژوهشی در آلبرتا است. این در سال ۱۹۷۰ تأسیس شد، آن اولین دانشگاه آموزش از راه دور در کانادا بود. دانشگاه آتاباسکا یک دانشگاه آزاد در کشور کانادا است که به حذف موانعی برای بزرگسال در رسیدن به موفقیت در تحصیلات دانشگاهی و افزایش برابری فرصت‌های آموزشی برای فراگیران در سراسر جهان اختصاص یافته است. این دانشگاه به برتری در آموزش، پژوهش و بورس تحصیلی و به خدمت‌گزاری به عموم مردم متعهد است. هدف اصلی دانشگاه ارائه تحقیقات پیشرو جهانی و بالاترین کیفیت آموزشی آنلاین در زمینه‌های سیستم‌های محاسباتی و اطلاعات است. کمک‌هزینه تحصیلی اختصاص داده شده، متعهد به ایجاد، حمایتی و حفظ یک جامعه یادگیری از آرمان‌های این دانشگاه است. این دانشگاه داشتن روابط دوستانه و همراه با احترام در آکادمی در میان همه کارکنان، دانشجویان و با ذی‌نفعان خارجی شناخته شده است.

در عرض ۱۰ سال آینده، دانشکده کامپیوتر و سیستم‌های اطلاعاتی^۲ به یکی از مهم‌ترین آکادمی‌ها تبدیل خواهد شد و بخش محاسبات آموزش عالی در جهان، نوآوری در پژوهش و آموزش آنلاین ما را تحسین خواهد کرد. یادگیری با کامپیوتر و سیستم‌های اطلاعاتی بیشتر شخصی، انعطاف‌پذیر و انطباقی خواهد بود. دوره‌ها و برنامه‌های ما به انطباق بهتر دانشجویان که از سراسر جهان به اینجا می‌آیند، با نیازهای تنوع کمک خواهد کرد. با تنوع روزافزون و با کیفیت بالا، برنامه‌های نوآورانه، دوره‌ها، فناوری و تکنیک‌های آموزشی دانشجویان را وفق می‌دهند. دانشجویان بیشتر از همیشه آزادی در انتخاب جا، زمان، سرعت، سطح تعامل و محتوای یادگیری خود دارند و از آن‌ها لذت می‌برند. آن‌ها این مسیر را ادامه خواهند داد تا استخدام شوند و به‌سرعت پیشرفت کنند. آموزش‌ها از طریق مشارکت‌کنندگان و تحقیق‌های صنعتی ادامه خواهد داشت.

همچنان به صورت بین‌المللی برای تعالی تحقیقات، هیئت‌علمی با سطح بالا و هیئت تحقیق که در رشته خود پیشرو هستند جذب می‌شود. دانشکده کامپیوتر و سیستم‌های اطلاعاتی آکادمی برجسته‌ای است که در سطح جهانی به‌دلیل یادگیری پیشرفته خود، تکنیک‌های آموزشی

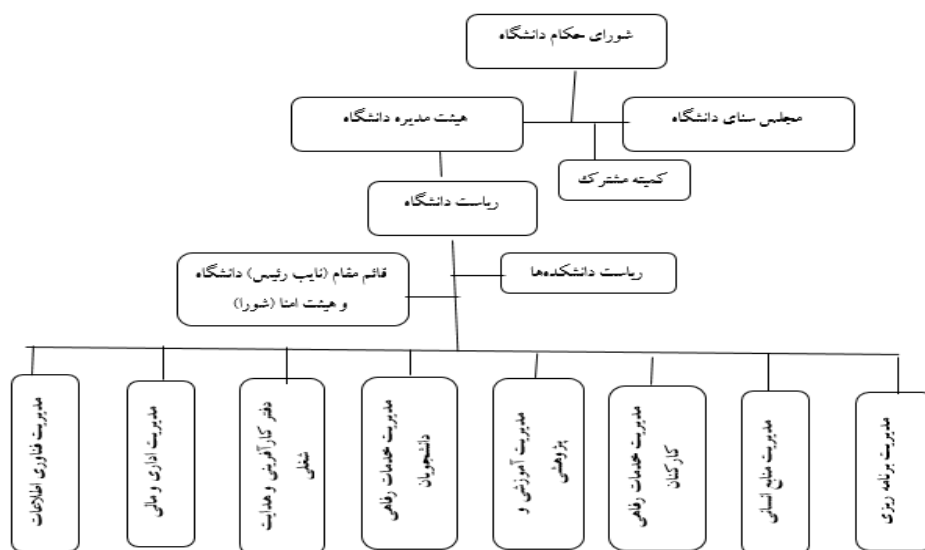
1. AU

2. School of Computing and Information Systems (SCIS)

حکمرانی و اداره امور

دانشگاه آتاباسکا خود را از طریق حکومت محلی اداره می‌کند، در قانون آموزش متوسطه آلبرتا و دانشگاه آتاباسکا مقررات تنظیم شده است. شورای حکام، ارگان ارشد خواهد بود، اما سهم اداره امور دانشگاهی با شورای عمومی دانشکده، ارگان حاکم دانشگاهی است. دبیرخانه دانشگاه برای تمام زمینه‌های هیئت‌مدیره و شورای عمومی دانشکده پشتیبانی فراهم می‌کند و هر دو ارگان را برای

اداره مؤسسه به شیوه‌ای کارآمد و مؤثر قادر می‌سازد. دانشگاه باز کانادا با یک سیستم حاکمیت دو مجلسی اداره می‌شود. اعضای منصوب شورای حکام دانشگاه، متشکل از کرسی، ۱۰ اعضای عمومی، دو تن از اعضای هیئت‌علمی، یک آموزگار، یک عضو غیر هیئت‌علمی، یکی از دانشجویان فارغ‌التحصیل، دو تن از دانشجویان مقطع کارشناسی و یک عضو از فارغ‌التحصیلان است. ریاست دانشگاه یک عضو سابق مقام هیئت‌مدیره است.

نمودار ۵. نمودار سازمانی دانشگاه باز کانادا

دانشگاه باز انگلیس

مأموریت دانشگاه باز انگلیس این است که به مردم، مکان‌ها، روش‌ها و ایده‌های نوآورانه ارائه دهد. فرصت‌های آموزشی و عدالت اجتماعی با ارائه آموزش و پرورش دانشگاه با کیفیت بالا به همه کسانی ارائه می‌شود که مایل به تحقق آرزوهای خود و تحقق توانایی‌های بالقوه خود هستند، از طریق تحقیقات علمی، نوآوری آموزشی و همکاری مشترک به دنبال یک تحول جهانی در طراحی، محتوا و تحویل آموزش باز و از راه دور هستند.

رشته‌های دانشگاهی

در این دانشگاه، تقریباً تمام رشته‌های دانشگاهی در تمامی سطوح تدریس می‌شوند.

آموزش و یادگیری

دانشگاه باز است به‌طور شگفت‌آوری مسیر رکورد علمی و پژوهشی را با استفاده از فناوری‌های جدید و در حال ظهور به آموزش عالی در دسترس همه مردم در سراسر جهان قرار داده است (مارتالین فاکس، رئیس دانشگاه باز).

پشتیبانی آموزش باز

دانشگاه باز، با روش منحصر به فرد خود به نام «آموزش از راه دور»، می‌آموزد که: دانشجویان انعطاف‌پذیر شوند- به‌گونه‌ای که کار آن‌ها متناسب با شغل، خانواده‌ها و سایر تعهداتشان شود. آموزش‌ها همه فراگیر باشد- به‌گونه‌ای که تمام خدمات با

است؛ اطلاعات در مورد قانون اساسی و کسب‌وکار از حکومت به‌آسانی در دسترس باشد و اعضای ارگان‌های اداری از طریق مکان و فاصله زیان نمی‌بینند. منشور دانشگاه باز در تاریخ ۲۳ آوریل م ۱۹۶۹ منتشر شد و اساسنامه طرح اهداف و قدرت دانشگاه باز انگلیس و چارچوب آن حکومت، از جمله افراد کلیدی و کمیته‌های درون آن مشخص شد.

ارگان حاکم دانشگاه، شورا است که در ارتباط با استراتژی کلی، امور مالی، اموال و کارکنان دانشگاه است و توسط تعدادی از کمیته‌های فرعی پشتیبانی می‌شود. قدرت نهایی در دانشگاه را شورا بر عهده دارد، اما به دیدگاه‌های سنا در امور مربوط به آموزش و تحصیل احترام می‌گذارد.

مجلس سنا، اقتدار آموزشی دانشگاه، مسئول استراتژی علمی، سیاست‌ها، اولویت‌ها و عملکرد است. در زیر آن یک زیرساخت متشکل از کمیته‌های سیاست و اعضای هیئت‌علمی و یا واحد دانشگاهی^۱ کمیته مرکزی است. بخش اجرایی و مانند دیگر اعضای کارکنان دانشگاه به‌وسیله شورای به پیشنهاد سنا مشخص می‌شوند.

این منشور همچنین نقش‌ها و مسئولیت کارمندان دانشگاه، چهره‌های کلیدی در ساختار حاکمیت مانند رئیس دانشگاه، نایب رئیس دانشگاه و معاون مشخص می‌کند. اولین رئیس دانشگاه باید از روز اول مشخص شد. جانشین رئیس باید در نشست شورا و سنا در جلسه‌ای مشترک که متشکل از یازده فرد، پنج‌تن باید اعضای شورای باشند که باید به‌وسیله شورای منصوب شده باشند است و پنج‌تن دیگر باید از اعضای مجلس سنا که باید از طریق مجلس سنا منصوب شده باشند. رئیس کمیته مشترک باید توسط شورای و باید از میان اعضای منصوب شد.

ساختار سازمانی

دانشگاه باز در بالاترین سلسله‌مراتب خود، دارای رئیس است که ریاست این نهاد هم‌اکنون بر عهده مارتالین فاکس است. همچنین در یک سطح پایین‌تر، تیم مدیریت ارشد دانشگاه است که در رابطه با آماده‌سازی استراتژی و سیاست‌های پیشنهادی است. اجرای آنچه توافق شده است و استقرار کارآمد و مؤثر از منابع است. در لایه پایین‌تر، دانشکده‌ها و مؤسسات علمی قرار دارند.

رؤسای اجرایی این دانشگاه عبارت‌اند از: قائم‌مقام

کیفیت بالا دریافت کنند. آموزش‌ها حمایتی باشند- به‌گونه‌ای که دانشجویان، آموزگار شخصی داشته باشند که به‌وسیله تخصص علمی خود، راهنمایی و انتقادات و پیشنهادها و آموزش را ارائه دهد و همچنین دارای مشاوران متخصص برای کمک به دیگر جنبه‌های مطالعه دانشگاه بازم باشند.

دانشگاه باز یکی از دانشگاه‌های آموزش عالی است که غیردولتی بوده و عضویت در آن داوطلبانه است و از جمله مهم‌ترین اهداف آن، حفظ و ترویج تعالی آموزشی در مؤسسات با مأموریت‌های گوناگون از منابع معتبر است. دانشگاه باز از سال ۲۰۰۵ عضو کمیسیون آموزش عالی بوده و مجوز رسمی خود را دوباره در ماه نوامبر سال ۲۰۱۵ تأیید کرده است.

تعداد استادان

دانشگاه باز دارای بیش از ۵۰۰۰ استاد است که جزء بزرگ‌ترین شبکه استادان در انگلستان است. استادان دانشگاه باز دارای وظایف ذیل هستند: ارائه بازخور از تکالیف و پروژه‌های کلاسی دانشجویان، ارائه پشتیبانی به دانشجویان از طریق تلفن، ایمیل و یا کامپیوتر کنفرانس، آن‌ها همچنین بعضی از روزها، علاوه بر آموزش آنلاین؛ کلاس‌های درس نیز برگزار می‌کنند و برخی از آن‌ها اعضای تمام‌وقت هستند.

همچنین دانشگاه باز بزرگ‌ترین موسسه دانشگاهی در انگلستان با ۱۷۳۸۸۹ دانشجویان است.

حکمرانی و اداره امور

هدف از حکمرانی در دانشگاه این است که:

از تناسب بین چشم‌انداز و مأموریت دانشگاه و عملکرد آن اطمینان حاصل شود؛ از ایفای مأموریت در استراتژی‌ها، سیاست و در بهره‌گیری مستقیم از منابع در یک‌راه مؤثر اطمینان حاصل شود. بر عملکرد دانشگاه در برابر استراتژی برنامه‌ریزی شده و اهداف عملیاتی نظارت وجود داشته باشد. از اصول بنیادین حکومت خوب باز بودن، فراگیری، صداقت و مسئولیت‌پذیری است.

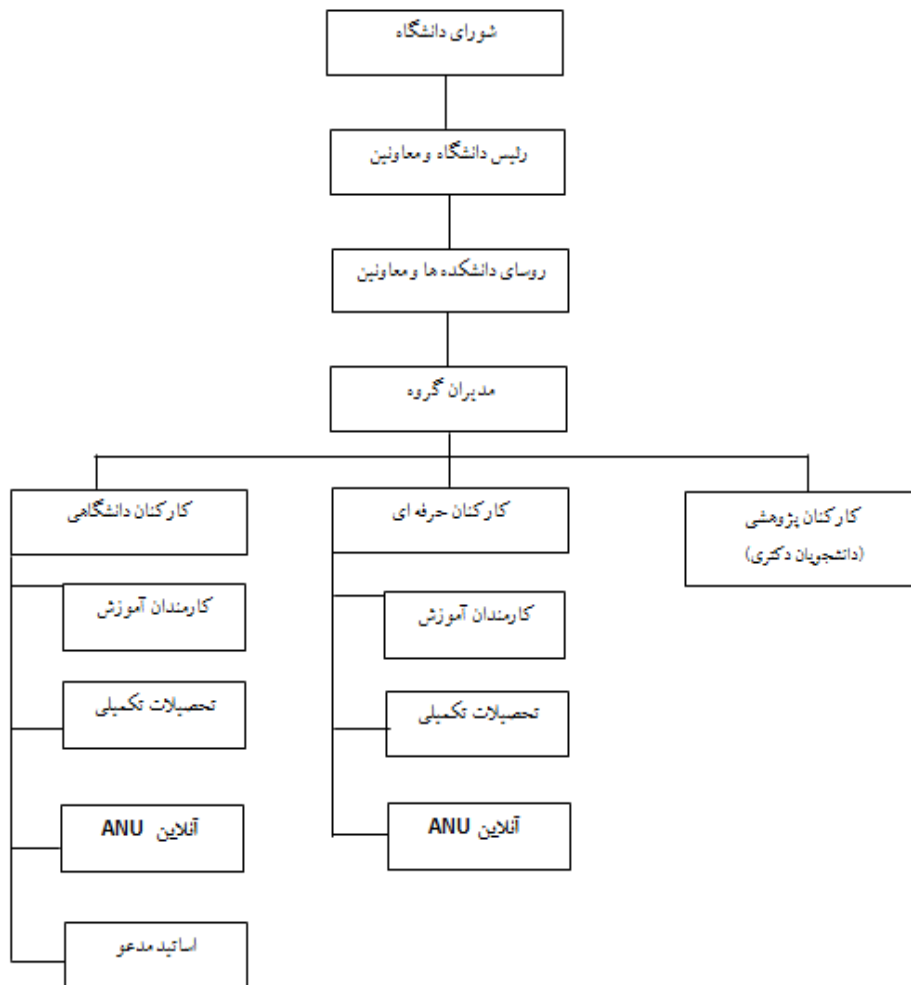
دانشگاه از این اصول در جهت تضمین این‌که: تصمیم‌گیری در مورد شهرت و استانداردهای دانشگاه و برای اصول آزادی علمی گرفته شود. تصمیم‌گیری در پایین‌ترین سطح مناسب در ساختار گرفته شود؛ عضویت در ارگان‌های حکومت نشان‌دهنده تنوعی از جامعه دانشگاه

ساختار شورای دانشگاه باز انگلستان آورده می‌شود پس از آن به مقایسه ساختار دانشگاه‌های باز ذکر شده پرداخته می‌شود.

دانشگاه - مدیر استراتژیک - مدیر امور مالی - مدیر امور رفاهی - معاون آموزشی - معاون پژوهشی - روسای دانشکده - مدیران گروه.
در ابتدا نمودار سازمانی مختصر دانشگاه باز انگلستان و بعد

نمودار ۶. نمودار سازمانی دانشگاه باز انگلیس (براساس اطلاعات سایت دانشگاه، ۲۰۱۷)

نمودار ۷. ساختار شورای دانشگاه باز انگلستان (منبع: www.open.ac.uk)

جدول ۳. مقایسه دانشگاه پیام نور با دانشگاه‌های باز منتخب خارجی

مؤلفه/شاخص‌ها دانشگاه	ایران (پیام نور)	انگلیس	مالزی	چین	کانادا ^۱	اندونزی
رسمیت	بالا	نسبتاً بالا	نسبتاً بالا	نسبتاً بالا	نسبتاً بالا	نسبتاً بالا
تمرکز	نسبتاً متمرکز	عدم تمرکز بیشتر	عدم تمرکز	عدم تمرکز	عدم تمرکز	عدم تمرکز
سطوح سلسله‌مراتب	۵	۷	۷	۵	۵	۶
تعداد مراکز / واحدها	۴۹۵ مرکز و واحد	۱۵ مرکز بین‌المللی، ۳۰۰۰۰ شرکت و اداره آموزش‌های ضمن خدمت	۱۳ مرکز	۴۴ دانشگاه‌های رادیو و تلویزیون استانی، ۲۷۹ مدارس شعبه شهری و ۶۲۵ ایستگاه‌های منطقه‌ای / استان	۳ مرکز در آلبرتا، کانادا و آتاباسکا	۳۷ مرکز در ۳۲ شهر
پهچیدگی	تمام مقاطع تحصیلی	تمام مقاطع دانشگاهی	تمام مقاطع دانشگاهی و دیپلم	۷۵ رشته دیپلم و ۲۶ رشته کارشناسی	کارشناسی و کارشناسی ارشد	دیپلم، کارشناسی و کارشناسی ارشد و برنامه‌های آموزشی
تعداد رشته‌های تحصیلی	۱۵۲ رشته تحصیلی	۴۰۸ کاردانی و لیسانس، ۱۶۲ کارشناسی ارشد و دکتری	۷۳ رشته تحصیلی	۷۵ رشته اصلی و ۹ رشته تخصصی	۸۵۰ دوره	۴۵ برنامه
نحوه تشکیل کلاس‌ها	غیر حضوری، نیمه حضوری و حضوری (فقط)	غیر حضوری، نیمه حضوری و حضوری (کم)	تمام وقت، پاره وقت، آنلاین و غیر حضوری	تمرکز اصلی بر آموزش از راه دور و آنلاین	حضوری، نیمه حضوری و آنلاین	حضوری، از طریق نامه، از رادیو و تلویزیون و آنلاین
تعداد دانشجو	۵۰۰ هزار نفر	۲۰۰ هزار نفر	۳۰۰ هزار نفر	۳ میلیون ۵۹۰ هزار نفر	۴۰ هزار نفر	۴۰۰ هزار نفر
نسبت‌های پرسنلی	تعداد هیئت علمی ۳۹۲۰	۷۷۰۰	۶۰۰۰	تمام وقت، ۳۱۵۰۰ (پاره وقت)	۱۳۵۰	۷۲۲
تعداد کارمندان	۱۲۰۰۰	۳۵۰۰	۳۸۴	۱۶۵۰۰	۱۲۳۳	-----

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Athabasca_University

نسبت استاد به دانشجو		۱ به ۱۲۷	۱ به ۲۵	۱ به ۵۲	۱ به ۴۳	۱ به ۲۹	۱ به ۵۴۴
نسبت کارمند به دانشجو		۱ به ۵۰	۱ به ۵۷	۱ به ۵۰	۱ به ۲۱۷	۱ به ۳۲	-----
داستن استاندارد	شهریه دانشجویان	مقطع کارشناسی ۳۰۰ تا ۵۰۰، ارشد ۱,۵ تا ۳ میلیون	هر ترم ۲۷۳۶ پوند	بین ۱۰۳۵۰ رینگیت در دیپلم تا ۲۴۹۶۰ رینگیت در ارشد	بین ۲۵ هزار تا ۴۰ هزار یوان	بسته به محل زندگی و نوع اعتبار استفاده شده متغیر است.	۶۳۰ هزار روپیه
حرفه‌ای بودن	تعداد مقالات رتبه در جهان	۵۷۳۱	۲۶۰۰۰	-----	-----	۲۲۰۰	-----
سلسله مراتب اختیار	رتبه در جهان	بسیار زیاد	زیاد	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	متوسط
تخصصی بودن	تخصصی بودن	بالا	متوسط	کم	کم	کم	کم
نوع ساختار	نوع ساختار	ترکیبی	چندبخشی	چندبخشی	چندبخشی	چندبخشی	تقریباً ترکیبی

می‌توان به این نتیجه رسید دانشگاه باز انگلیس بیشترین مرکز آموزشی را دارد، دانشگاه باز مالزی و دانشگاه باز اندونزی علاوه بر مقاطع دانشگاه‌هایی مقطع دیپلم و دبیرستان را تدریس می‌کنند، دانشگاه باز کانادا با ۸۵۰ دوره بیشترین رشته را در دانشگاه تدریس می‌کند و جز دانشگاه باز انگلیس باقی دانشگاه‌های باز انواع شرایط بهره‌مندی از آموزش را برای کلیه دانشجویان مهیا کرده‌اند. هر کدام از دانشگاه‌ها پیچیدگی خاص خود را دارند. تعداد مراکز زیاد پیچیدگی در حوزه پراکندگی جغرافیایی را زیاد می‌کند، تعداد رشته پیچیدگی در تفکیک افقی و مقطع پیچیدگی عمودی را زیاد می‌کند. واضح است که دانشگاه پیام نور از پیچیدگی بیشتری به نسبت سایر دانشگاه‌های باز جهان داراست. پیچیدگی تقریباً در تمامی سازمان‌های بزرگ و کوچک امری بدیهی است و حتی در سازمان‌های نسبتاً غیررسمی نیز قابل مشاهده است. سازمان‌ها دارای تقسیم‌کار، عناوین شغلی، تقسیمات و واحدها، سطوح سلسله مراتبی، مهارت‌ها و فرهنگ سازمانی هستند.

در رابطه با مقاطع تحصیلی، دانشگاه‌های باز انگلیس و پیام نور دارای تمامی مقاطع هستند و دانشگاه باز مالزی علاوه بر کلیه مقاطع دانشگاهی، دوره دیپلم هم در سیستم آموزشی خود قرار داده است. دانشگاه باز اندونزی و باز کانادا دکتری ندارند و دانشگاه باز چین فقط دیپلم و کارشناسی دارد ولی مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری ندارد. تعداد مراکز آموزشی دانشگاه باز انگلیس به صورت

از لحاظ رسمیت، از مقایسه اساسنامه دانشگاه‌ها و قوانین و مقررات آن‌ها می‌توان به این نتیجه رسید که شش دانشگاه از رسمیت بالایی برخوردارند و حد زیادی از قوانین، خط‌مشی‌ها و رویه‌ها دارند که برای عملیات سازمان به کار گرفته شوند. ولی دانشگاه پیام نور نسبت به بقیه رسمیت بیشتری دارد سازمان‌ها از جهت درجه رسمیت با یکدیگر متفاوتند. رسمیت به مقررات، روش‌ها و مدارک کتبی اطلاق می‌شود که به موجب آن شرح وظایف، دستورالعمل‌ها و فرمان‌هایی است که کارکنان و اعضای سازمان باید آن‌ها را رعایت و اجرا نمایند، مشخص می‌شود. سازمان‌های بزرگ رسمی‌تر و مقررات مکتوب بوده و سازمان‌های کوچک اغلب به صورت مستقیم نظارت می‌کنند، رسمیت وقتی زیاد است که رویه‌های رسمی زیاد باشد و شیوه‌های انجام کار به‌طور دقیق مشخص شده باشد وقتی یک موقعیت منحصربه‌فرد وجود داشته باشد و رویه‌های رسمی برای انجام کار موجود نباشد، گفته می‌شود که رسمیت در سازمان حداقل است.

از لحاظ تمرکز و عدم تمرکز با مقایسه وضعیت ساختاری و کلی شش دانشگاه باز منتخب بیشترین تمرکز دایی را می‌توان در دانشگاه باز انگلیس دید که با ۳ مرکز بزرگ و ۳۰۰۰۰ شرکت و آموزشگاه به دانشجویان آموزش می‌دهد و بیشترین تمرکز نسبی در دانشگاه پیام نور وجود دارد. سایر دانشگاه‌های باز خارجی نسبتاً عدم تمرکز دارند. از مقایسه تعداد مقاطع، مراکز و تعداد رشته‌های دانشگاه‌ها

پیچیده‌تر شوند که این مسئله مشاغل را به گرایش‌های بیشتر و تخصصی‌تر رسانده است و این عاملی مهم در بالا رفتن تعداد دانشجویان در دانشگاه‌ها می‌شود.

از لحاظ تعداد کارمندان، دانشگاه پیام نور بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده و سپس دانشگاه با چین که علت بالا بودن این تعداد نیاز به بررسی دارد. می‌توان آن را به خدمات‌رسانی بالا به دانشجویان ارتباط داد.

از لحاظ تعداد اعضای هیئت‌علمی نیز دانشگاه با چین با ۸۴۱۰۰ نفر در رتبه اول، دانشگاه با انگلیس (۷۰۰۰ نفر) در رتبه‌های دوم، دانشگاه پیام نور با ۳۹۱۳۰ نفر در رتبه سوم قرار دارند که با توجه به جمعیت دانشجوی چین نسبت معقولی است.

دانشگاه با انگلیس با نسبت ۱ استاد به ۲۵ دانشجو، دارای موقعیت بهتری در ارائه آموزش به دانشجویان در میان دانشگاه‌های با مطالعه فوق است و اما دانشگاه پیام نور با نسبت ۱ با ۱۵۰ در این شاخص جایگاه چهارم را به خود اختصاص داده که حاکی از آن است که فاصله معناداری با سایر دانشگاه‌ها دارد و باید این فاصله کمتر شود، چراکه افزایش شاخص نسبت استاد به دانشجو به‌طور مستقیم بر کیفیت آموزشی دانشگاه تأثیر دارد.

از مقایسه وضعیت شهریه و اساسنامه سازمان که اشاره به‌روش‌ها و استانداردهای دانشگاه دارد می‌توان به این نتیجه رسید که کلیه دانشگاه‌ها از استانداردهای یکسانی در تمامی مراکز خود بهره می‌گیرند. کلیه دانشگاه‌های مورد مطالعه بر مقرون به‌صرفه بودن و پایین بودن هزینه‌ها و فرصت ادامه تحصیل برای افراد شاغل و کسانی که به دلایلی مانند معلولیت و یا زندگی در یک نقطه دورافتاده قادر به حضور در کلاس درس نیستند، تمرکز دارد؛ اما در بین دانشگاه‌های مذکور سیستم شهریه دانشگاه با کانادا عادلانه‌تر و منطقی‌تر به نظر می‌رسد و سیستم شهریه بسیار کامل و جامعی دارد و تمرکز خود را بر شرایط دانشجو متمرکز کرده است.

از لحاظ حرفه‌ای بودن با مقایسه تعداد مقالات و رتبه جهانی می‌توان نتیجه گرفت که دانشگاه با انگلیس در وضعیت عالی نسبت به سایر دانشگاه‌های با جهان قرار دارد.

از نظر تعداد مقالات چاپ شده، دانشگاه با انگلیس با ۵۷۳۱ مقاله در رتبه نخست و سپس دانشگاه پیام نور با ۵۷۳۱ هزار مقاله قرار دارند اما از سایر دانشگاه‌ها اطلاعات دقیقی یافت نشد. ترویج پژوهش و آموزش از دیگر عوامل مؤثر در رتبه‌بندی‌های بین‌المللی به‌شمار می‌رود که دانشگاه‌های کشور می‌توانند حضور بین‌المللی خود را با ترویج، پژوهش و آموزش در خارج از کشور تقویت کنند.

قابل توجهی از سایر کشورهای منتخب بیشتر بوده است که می‌توان علت آن فرایند تمرکززدایی باشد به این صورت که دانشگاه با انگلیس به‌جای تأسیس دانشگاه‌های بزرگ به شرکت‌ها و سازمان‌های آموزشی کوچک روی آورده و آن‌ها را در سراسر کشور پراکنده کرده تا پوشش جغرافیایی بالاتری داشته باشد.

از لحاظ تعداد رشته‌های تحصیلی، دانشگاه با کانادا دارای بیشترین تعداد است (بیش از ۸۰۰ رشته) و رتبه‌های بعدی به ترتیب به دانشگاه‌های با انگلیس (۴۰۸ کاردانی و لیسانس، ۱۶۲ کارشناسی ارشد و دکتری)، دانشگاه پیام نور (۱۵۲ رشته تحصیلی) و دانشگاه با چین (۷۵ رشته اصلی و ۹ رشته تخصصی) و در آخر، دانشگاه با اندونزی با ۴۵ رشته تحصیلی تعلق می‌گیرد. دانشگاه پیام نور پس از دانشگاه با کانادا و دانشگاه با انگلیس، با ارائه بیش از ۱۵۰ رشته دانشگاهی در مقاطع مختلف، بیشترین پوشش آموزشی را نسبت به دیگر دانشگاه‌های دانشگاه با ارائه می‌دهد. نکته جالب توجه این است که دانشگاه با کانادا این تعداد رشته را تنها در ۳ دانشگاه ارائه می‌کند که احتمالاً بخش زیادی از این رشته‌های به صورت غیرحضوری و آنلاین ارائه می‌شوند.

نحوه تشکیل کلاس‌ها در تمامی دانشگاه‌ها حضوری و غیرحضوری بوده اما در دانشگاه با انگلیس دوره‌های غیرحضوری بیشتر برگزار می‌شود که می‌توان علت آن را تمرکز بر آموزش آنلاین و غیرحضوری دانست به عبارتی این دانشگاه سعی دارد با تمرکز بر آموزش از راه دور، در آن متخصص شود. از مقایسه تعداد دانشجو، استادان و کارمندان دانشگاه‌ها می‌توان به این نتیجه رسید که به ترتیب دانشگاه با انگلیس بالاترین نسبت استاد به دانشجو را دارد و به عبارتی درازای هر استاد چه تعداد دانشجو وجود دارد که به‌طور مستقیم بر کیفیت آموزش تأثیر و رابطه دارد.

دانشگاه با چین به دلیل جمعیت بالا، بیشترین تعداد دانشجو را در خود جای داده است و به همان نسبت بیشترین تعداد کارمند، هیئت‌علمی را داراست. جایگاه دوم به دانشگاه پیام نور تعلق می‌گیرد که با توجه به جمعیت ایران حائز اهمیت و قابل توجه است که می‌توان به محبوب بودن این دانشگاه در میان قشر محصل و طبقات متوسط و مناطق محروم اشاره کرد، دانشگاه پیام نور با تسهیل شرایط آموزش و یادگیری برای اقشار مختلف جامعه موجب جذب بالای دانشجو شده است. البته این نکته که جامعه دچار پدیده مدرک‌گرایی شده است هم در این موضوع دخیل است. پیشرفت فناوری در جهان موجب شده است رشته‌های علمی سال به سال تخصصی‌تر و

ترکیبی یعنی وظیفه‌ای و جغرافیایی (دفاتر منطقه‌ای) دارد ولی با دانشگاه پیام نور از نظر گستره و اختیارات و پیچیدگی تفاوت زیادی دارد. دانشگاه پیام نور ساختار ترکیبی دارد که به سبب پهنه گستر بودن آن است. ساختار چندبخشی^۱ دو نوآوری عمده به ساختار وظیفه‌ای دارد که به سازمان اجازه می‌دهد در عین حالی که رشد کرده و متنوع شود، بر مشکلات کنترل نیز غلبه کند. در ابتدا هر خط محصول یا واحد تجاری به‌طور مجزا در یک واحد خود شمول^۲ قرار می‌گیرد، سپس ستاد اداره مرکزی جهت نظارت بر فعالیت‌های بخشی و اعمال کنترل مالی بر هر بخش ایجاد می‌شود. در ساختاربخشی نسبت به ساختار وظیفه‌ای تفکیک عمودی بیشتر است. اما ساختار وظیفه‌ای افراد را بر مبنای تخصص یا تجربه عمومی‌شان و یا برحسب استفاده از منابع مشابه گروه‌بندی می‌کند. به‌طور مثال مهندسان در یک گروه قرار می‌گیرند زیرا وظایف مشابه دارند و از مهارت‌ها و تجهیزات مشابه استفاده می‌کنند. اما در دانشگاه‌ها که کار خدماتی انجام می‌دهند و نه تولید کالا، دویخشی بودن به تفکیک امور علمی از امور اداری بازمی‌گردد نکته مهم در دانشگاه‌های باز منتخب دو مجلسی بودن ساختار حکمرانی است که به تبعیت از دانشگاه باز انگلستان صورت می‌پذیرد تصمیمات و حکمرانی در مورد امور علمی دانشگاه به مجلس سنا (خبرگان علمی) محول شده است و امور اجرایی و اداری به کارکنان حرفه‌ای که زیر نظر ریاست و معاونان دانشگاه قرار دارند. نکته دیگر در ساختار چابکی ساختار دانشگاه‌های باز منتخب خارجی است که موجب سرعت گردش امور شده است ولی برعکس دانشگاه پیام نور ساختار فربه‌ای دارد که موجب کندی گردش امور شده است البته تأثیرگذاری بازیگران قدرت سیاسی بر دانشگاه نیز در اثربخشی آن تأثیر داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

در طی سال‌های اخیر، کشور ایران نیز با توجه به ناکارآمدی نظام‌های آموزشی گذشته در تحقق اهدافی نظیر تناسب تولیدات نظام آموزشی با بازار کار، برخورداری از راهبردها و رویکردهای نوین آموزشی، برخورداری و بهره‌وری از فناوری روز در ابعاد مختلف آن دستخوش تحولاتی نه‌چندان گسترده و بعضاً موردی بوده است؛ اما از آنجا که اعمال تغییرات مذکور هنوز از شکل آرمانی برخوردار نگردیده است، آشنایی و

در این مقایسه دانشگاه باز انگلیس با رتبه ۳۱۳ بهترین جایگاه را در رتبه جهانی دارد و سپس دانشگاه پیام نور ایران در مقام دوم این مطالعه قرار گرفته است. یکی دیگر از علل کسب رتبه برتر کتاب محور بودن دانشگاه پیام نور و برگزاری آزمون‌های استاندارد با سطح کیفی بالا است. این دانشگاه توانسته است با برگزاری آزمون‌هایی الکترونیکی که دانشجویان به صورت آنلاین در آن شرکت می‌کنند و آزمون‌های الکترونیکی به صورت متمرکز در دانشگاه‌های پیام نور اجرا می‌شود امتیاز کامل به دست آورد. همچنین امتیاز دیگری که در برگزاری آزمون‌های پیام نور وجود دارد این است که از دانشجویانی که مشکل خاص دارند در منزل یا محل استقرار آنها با حضور مراقب در محل استقرار دانشجو آزمون گرفته می‌شود و همه این موارد در کسب امتیازات پیام نور مؤثر بوده است. دانشگاه پیام نور سعی در جذب استادان برتر علمی در دانشگاه دارد و در جذب استادان، رتبه‌های برتر و افرادی که کارهای پژوهشی ارائه داده‌اند و همچنین اساتیدی که در انتقال مفاهیم علمی به دانشجویان موفق عمل کرده‌اند در اولویت جذب استادان قرار دارند در خصوص علوم عملی با تجهیز آزمایشگاه و به‌روزرسانی امکانات سعی در ارائه کیفیت برتر آموزشی برای دانشجویان دارد.

سلسله‌مراتب اختیارات یعنی هر یک از افراد باید گزارش کار خود را به چه کسی بدهند. سلسله‌مراتب اختیار، حیطة کنترل هر مدیر را مشخص می‌کند که با توجه به وضعیت اساسنامه دانشگاه‌ها، دانشگاه پیام نور بیشترین سلسله‌مراتب اختیار و در سطوح مدیریت را دارد و دانشگاه باز انگلیس به نسبت کمتر از پیام نور اما در سطح ایده‌آلی قرار داشتند.

تخصصی بودن یعنی اینکه سازمان مزبور تا چه اندازه‌ای یا چه درجه‌ای کارها و فعالیت‌های خود را به وظایف جداگانه و تخصصی تقسیم کرده باشد، گاهی تخصصی بودن را تقسیم کار نیز می‌نامند که تقسیم وظیفه کمترین حد در دانشگاه باز مالزی و دانشگاه باز کانادا و بیشترین در دانشگاه پیام نور است.

از نظر نوع ساختار دانشگاه پیام نور، ساختار ترکیبی دارد یعنی ترکیبی از ساختار وظیفه‌ای و ساختار جغرافیایی است این نوع ساختار به جهت گستردگی جغرافیایی در سطح کشور طبیعی به نظر می‌رسد. ولی سایر دانشگاه‌های باز مورد مطالعه یعنی دانشگاه‌های باز انگلستان، مالزی، کانادا و چین بیشتر ساختار چندبخشی (دویخشی) دارند. در این بین دانشگاه باز اندونزی به جهت داشتن دفاتر در شهرهای مختلف به داشتن ساختار ترکیبی میل دارد. درواقع، می‌توان گفت تا حدی ساختار

1. Multidivisional
2. Self-Contained

بنابراین، توجه به ارتقای کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی به‌طور مستمر امری ضروری به نظر می‌رسد. اکنون در کشور ما تنها دانشگاه پیام نور است که از روش باز و از راه دور به صورت تخصصی و فنی استفاده می‌کند که نیاز دارد از پیشرفت‌ها و تجارب دانشگاه‌های باز دنیا استفاده کند در تحقیق حاضر تلاش شده است تا با مطالعه تفاوت‌های دانشگاه‌های باز دنیا کیفیت ارائه خدمات دانشجویی در دانشگاه پیام نور ارزیابی و نشان داده شود که دانشگاه پیام نور در چه جایگاهی نسبت به دانشگاه‌های باز جهان قرار دارد. با توجه به رسالت دانشگاه و مسئله رقابت در بازارهای داخلی و جهانی در عرضه آموزش و رشد سریع مقوله جهانی‌شدن و از همه مهم‌تر وجود طیف گسترده‌ای از جوانان خواستار تحصیلات در آموزش عالی، نتایج این پژوهش می‌تواند گامی مؤثر در جهت یاری‌رساندن به دانشگاه پیام نور برای انطباق هرچه بیشتر با انتظارات دانشجویان و بهبود خدمات آموزشی باشد که درنهایت، موجب ارتقای رتبه علمی آن‌ها در محیط رقابتی دانشگاه‌ها خواهد شد. از طرف دیگر با توجه به قرار گرفتن دانشگاه پیام نور در شرایط افول نیاز به تجدید ساختار و بازمهندسی فرایند انجام کارها به‌شدت احساس می‌شود. بنابراین پیشنهاد می‌شود به ترسیم وضعیت مطلوب و طراحی ساختار مطلوب و متناسب با نیاز دانشگاه در راستای مأموریت و اهداف و وظایف محوله پرداخته شود.

بررسی ساختار نظام به‌عنوان سرآغاز مطالعات جامع درخصوص تجارب و تفاوت‌های آموزشی کشورهای مختلف به‌ویژه کشورهایی که از شرایط و امکانات مشابه کشور ایران برخوردار هستند مطرح است.

یکی از علل وجودی مؤسسات آموزشی، خاصه دانشگاه‌ها، قشری از جوانان هستند که متقاضی اجتماعی خدمات آموزشی‌اند و به‌نوعی این نیروی انسانی عظیم و با توان بالقوه از مشتریان دانشگاه محسوب می‌شوند (نفیسی، ۲۰۰۱). موفقیت تمام سازمان‌ها و مؤسسات، اعم از تولیدی یا خدماتی، انتفاعی یا غیرانتفاعی و دولتی یا غیردولتی، تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها رضایتمندی مشتریان به‌منظور نیل به تعالی در کسب‌وکار است. امروزه، تأمین رضایت مشتری یکی از الزامات اساسی نظام‌های مدیریت کیفیت و تعالی است (کاووسی و سقایی، ۲۰۰۵).

نظام آموزشی کشور ایران در سال‌های اخیر دچار تغییرات سریع و بنیادی شده و این تغییرات هنوز هم در حال رشد است. امروزه، آموزش همچون محصولی است که به مشتریان نظام آموزشی در آموزش عالی دانشجویان ارائه می‌شود و از این‌رو، باید گام‌هایی به‌منظور هماهنگی با این تغییرات برداشته شود. خدمات آموزشی و پژوهشی، به‌ویژه خدماتی که از طریق دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه می‌شود یکی از مهم‌ترین حوزه‌های خدماتی در هر جامعه محسوب می‌شود که از نقشی بی‌بدیل در توسعه‌یافتگی جوامع برخوردار است.

منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۸۲). «فرایند یاددهی - یادگیری و دانشگاه‌های باز و از راه دور در آینده». پیک‌نور علوم انسانی، شماره ۲.
- هچ، ماری (۱۳۹۳). *تئوری سازمان مدرن نمادین و تفسیری*. ترجمه حسن دانایی‌فرد. تهران: نشر افکار.
- ضرغام، نصرت‌الله (۱۳۷۱). *آموزش از راه دور در جهان: مجموعه مقالات تخصصی آموزش از راه دور*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- دریغوس، هیوبرت (۲۰۰۱). *نگاهی فلسفی به اینترنت*. ترجمه: علی ملائکه، (۱۳۸۳) تهران، گام نو.
- ذوفن، شهناز (۱۳۸۳). *کاربرد فناوری‌های جدید در آموزش*. تهران: انتشارات سمت.
- رایبیز، استیفن. (۱۳۹۶). *تئوری سازمان*. ترجمه الوانی و دانایی‌فرد، تهران: انتشارات اشراقی.
- رستگار، احمد؛ صیغ، محمدحسین؛ مظلومیان، سعید؛ طالبی، سعید و قربانی جهرمی، رضا (۱۳۹۴). «نقش واسطه‌ای خودکارآمدی، اضطراب و سبک‌های مقابله در رابطه میان اهداف پیشرفت و عملکرد تحصیلی آمار». رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۶ (۲)، ۱۲۳-۱۴۶.
- رضاییان، علی (۱۳۹۲). *تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم*. تهران: انتشارات سمت.
- شوقی، بهزاد و آقاجانی، طهمورث (۱۳۹۲). «بررسی تأثیر ساختار سازمانی بر فرهنگ‌سازمانی». *مجله مطالعات کمی در مدیریت*، ۴ (۲)، ۷۹-۹۶.
- صادق پور، ابوالفضل (۱۳۹۳). *نظریه تمرکز و عدم تمرکز*. تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- غفاری، غلامرضا و ابراهیمی، عادل (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی تغییرات اجتماعی*. تهران: نشر لویه با همکاری نشر آگرا.

منتظر، غلامعلی (۱۳۹۱). *تبارشناسی فعالیت‌های یادگیری الکترونیکی در ایران*. تهران: دانشگاه تربیت مدرس.

کاووسی، محمدرضا و سقایی، عباس (۱۳۸۴). *روش‌های اندازه‌گیری رضایت مشتری*. تهران: انتشارات سبزان.
ظهور، حسن (۱۳۷۱). *دانشگاه پیام نور، نظام نوینی در آموزش عالی ایران*. «مجموعه مقالات اولین سمینار تخصصی آموزش از راه دور». تهران: دانشگاه پیام نور.

Annick, W., Marc, B. & Ives, D.J. (2007). "Impact of organizational structure on nurses' job satisfaction: A questionnaire survey". *International Journal of Nursing Studies*, 44, 1011-1020.

Structure and Search in Complex Organizations". *Management Science*, 56(5), 831-848.

Bates, A. T. (2005). *Technology, e-learning and distance education*. Routledge.

Morales, C. R. (2010). *Constructivist instructional design: A blueprint for online course design*. In *Handbook of Research on Human Performance and Instructional Technology* (pp. 24-42). IGI Global.

Dahft, R. A. (2015). *Organization Theory and Design: Structure, Process, and Outcomes*. New York: West Publishing CoDaft RL (2008). *The leadership experience 4th thed*. Mason, OH: SouthWestern.

Santos, A. (2010). *Three contexts methodology: Strategies to bring reality to the classroom*. In *Handbook of Research on Human Performance and Instructional Technology* (pp. 63-87). IGI Global.

Fredrickson, J. W. (1986). "The strategic decision process and organizational structure". *Academy of management review*, 11(2), 280-297.

Sanyal, B. C. & Martin, M. (2006). *Financing Higher Education: International Perspectives*. In *GUNI, Higher Education in the World 2006. Series on the Social Commitment of Universities 1*. Palgrave Macmillan.

Garrison, D. R. (2011). *E-learning in the 21st century: A framework for research and practice*. Routledge.

<http://www.en.ouchn.edu.cn>.

McEvily, B., Soda, G. & Tortoriello, M. (2014). "More formally: Rediscovering the missing link between formal organization and informal social structure". *The Academy of Management Annals*, 8(1), 299-345.

<http://www.wou.edu.my/default.aspx>

<http://www.ut.ac.id/>

<http://www.open.ac.uk/ou-futures/index.shtml>

<http://en.crtvu.edu.cn/research/iode>

[http://www2.athabasca.ca/aboutau/document s/strategic/SUP_highlights_09_08](http://www2.athabasca.ca/aboutau/document/s/strategic/SUP_highlights_09_08).

Martin, M & Stella, A. (2007). *External Quality Assurance in Higher Education: making choices*. Paris: UNESCO-IIEP.

Annual Report to Alberta Advanced Education For the year ended March 31, 2016.

Mihm, J. L., Christoph, H, Wilkinson, D. & Huberman, B. A., (2010). "Hierarchical